

Ambasciata d'Italia
Oslo

Piccoli Pezzi d'Italia ad Oslo

Små Biter av Italia i Oslo

Cari amici,

l'itinerario che qui vi proponiamo è la versione rinnovata ed aggiornata dell'opuscolo originariamente pubblicato nel 2016 e 2017 per iniziativa dell'ambasciatore Giorgio Novello, che mi ha preceduto e che ha "scoperto" e descritto questi piccoli pezzi d'Italia ad Oslo.

Come scriveva l'ambasciatore Novello, i rapporti tra Norvegia ed Italia, due paesi agli antipodi del continente europeo, sono intensi e molto più stretti di quanto si potrebbe immaginare.

L'Italia ha varie opere che testimoniano i contatti con la Norvegia. A Venezia, il padiglione nordico ai giardini della Biennale, progettato dall'architetto norvegese Sverre Fehn, secondo molti critici, uno dei capolavori dell'architettura norvegese del XX secolo; a Roma, Villa Helene, già residenza privata dello scultore americano-norvegese Hendrik Christian Andersen negli anni Venti e Trenta del secolo scorso, ora Museo e bell'esemplare di architettura neorinascimentale nel quartiere Flaminio. Più in generale, il Mezzogiorno italiano è ricco di testimonianze normanne, di quel popolo che, muovendo dalla Scandinavia, si trasferì nella Francia settentrionale e da lì mosse anche alla volta di Puglia, Calabria e Sicilia. Dal 1061 al 1198 la grande dinastia normanna degli Altavilla sedette sul trono di Sicilia che divenne un centro di potere, cultura e bellezza.

Ma numerose sono anche le testimonianze dell'Italia ad Oslo e le più significative vengono proposte in questo itinerario che è stato chiamato Piccoli pezzi di Italia ad Oslo. Sono le testimonianze di pittori, scultori, architetti, poeti, designer, ingegneri italiani, ma anche di alcuni grandi artisti norvegesi (Henrik Ibsen, Sverre Fehn, Emanuel Vigeland) che hanno conosciuto ed amato l'Italia e sulla cui opera l'Italia ha avuto influenza significativa.

Per gli amici norvegesi questo itinerario vuole essere una sorta di porta ideale d'accesso al nostro Paese con opere che trovano facilmente accessibili, quasi dietro l'angolo di casa.

Il nostro itinerario italiano di Oslo non è certamente esaustivo, e vuole piuttosto costituire un invito a scoperte ulteriori, per rafforzare sempre più i rapporti di amicizia e collaborazione tra due Paesi che, ai lati opposti dell'Europa, mantengono e sviluppano una collaborazione esemplare.

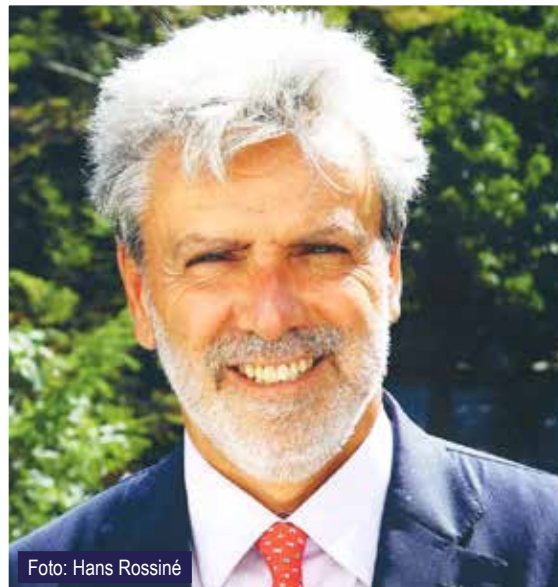

Foto: Hans Rossiné

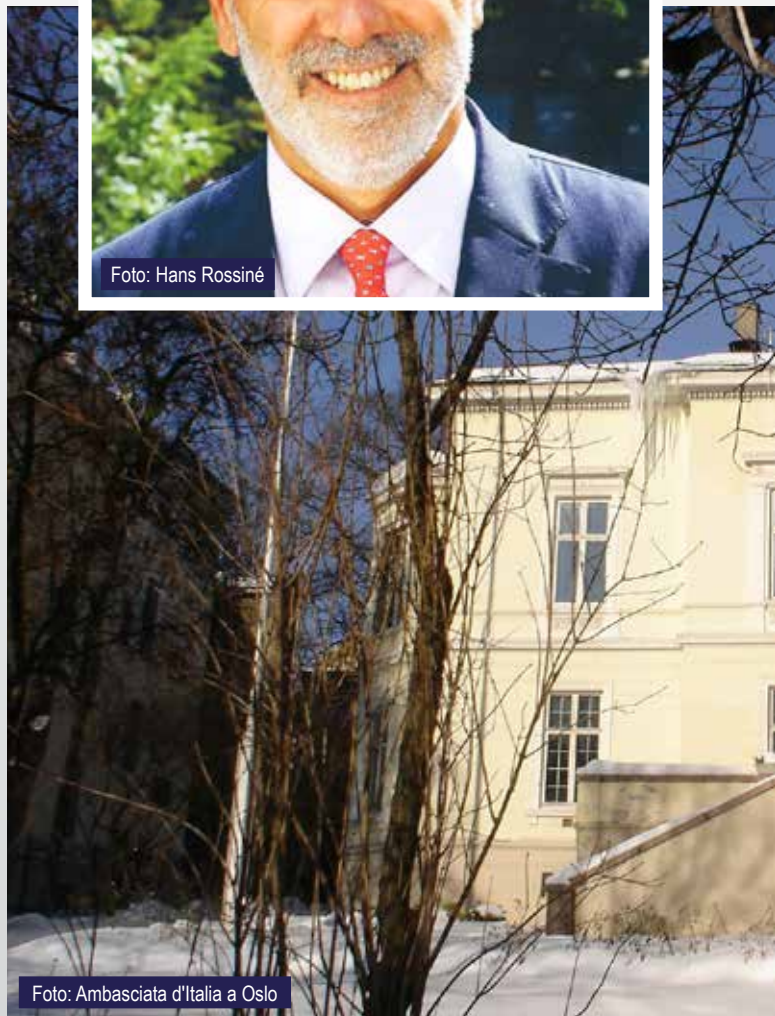

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Kjære venner,

denne brosjyren er en oppdatert og revidert utgave av den brosjyren som min forgjenger, ambassadør Giorgio Novello, tok initiativ til og publiserte i 2016 og 2017. Det var ambassadør Novello som først «oppdaget» og beskrev de små bitene av Italia i Oslo som dere vil finne omtalt her.

Som ambassadør Novello allerede påpekte, går båndene mellom Norge og Italia langt tilbake i tid og er mer omfattende enn hva den geografiske avstanden kunne forlede en til å tro.

Italia har flere verker som vitner om kontakten med Norge: i Venezia, den nordiske paviljongen i parken til Venezia-biennalen, tegnet av den norske arkitekten Sverre Fehn og, for mange, et av høydepunktene innen norsk arkitektur i det 20. århundre; i Roma, Villa Helene, et godt eksempel på nyrenessanse-arkitektur i bydelen Flaminio, residensen til den norsk-amerikanske skulptøren Hendrik Christian Andersen på 1920- og 30-tallet, som nå huser et museum med mange av hans verker. Syd-Italia er rikt på spor etter normannerne som forflyttet seg fra Vestlandet til Nord-Frankrike og derfra gradvis til Puglia, Calabria og Sicilia. Fra 1061 til 1198 satt det normanniske dynasti Hauteville (Altavilla) på den sicilianske kongetronen, og kongeriket utviklet seg til et politisk, økonomisk og kulturelt senter i Europa.

Men også i Oslo finnes det flere spor av Italia, og de viktigste er beskrevet i denne vandreruten gjennom byen som vi har nettopp kalt «Små biter av Italia i Oslo». Her er det samlet verker av italienske malere, skulptører, arkitekter, diktere, designere samt ingeniører, og noen fra store norske kunstnere (Henrik Ibsen, Sverre Fehn, Emanuel Vigeland) som besøkte Italia og som i stor grad lot seg påvirke av Italia i sitt virke.

For våre norske venner vil denne ruten kunne fungere som en ideell inngangsport til Italia.

Denne turen etter italienske spor i Oslo kan ikke ansees som ferdigstillet. Ruten er ment som en invitasjon til videre utforskning, videre leting for å utbygge vennskapet og samarbeidet mellom våre to land som opprettholder og stadig utvikler et utmerkede forhold, på tross av at de befinner seg på hver sin kant av Europa.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Foto: GAD

L'itinerario

L'itinerario si snoda a partire dal lungomare di Oslo, nella zona di Aker Brygge in prossimità del Municipio, con tappe al Museo Astrup Fearnley progettato da Renzo Piano e al "Nobel Peace Centre" che ricorda anche Ernesto Teodoro Moneta (vincitore nel 1907). Alle spalle di questo edificio è in avanzata fase di realizzazione il nuovo Museo nazionale che aprirà i battenti nel prossimo anno e dove sarà possibile ammirare i capolavori italiani già ospitati nella Galleria Nazionale, nel Museo di Arti Applicate e nel Museo di Arte Contemporanea, ora tutti e tre chiusi in attesa dell'apertura del Nuovo Museo.

L'itinerario prevede quindi tappe alla casa di Henrik Ibsen (sul quale l'Italia ebbe una grande influenza), al Museo di Architettura (con la nuova ala di Sverre Fehn, il maestro norvegese autore del Padiglione Nordico della Biennale di Venezia) e alla nuova Opera House, realizzata in marmo di Carrara con l'adiacente scultura galleggiante "She lies" di Monica Bonvicini. Spostandosi ad ovest del centro, si visita la penisola di Bygdøy con i suoi tre musei, il Museo Marittimo, Fram e Kon-tiki, sulle tracce degli esploratori italiani Giovanni e Sebastiano Caboto, Giovanni Da Verrazzano, Luigi Amedeo di Savoia, Umberto Nobile e Carlo Mauri. Si torna poi nel centro della città con la Cattedrale luterana, che ospita una Ultima Cena in bronzo dello scultore Arrigo Minerbi.

L'itinerario si dirige poi a nord, al parco di sculture dedicato a Peer Gynt con le opere di Enzo Cucchi e Andrea Bucci. Tocca quindi il Museo di Emanuel Vigeland, con la sua cappella affrescata colma di echi italiani e rende un omaggio ideale allo scrittore Luigi Di Ruscio, elogiato da Quasimodo e che ad Oslo visse per decenni.

L'itinerario punta quindi verso est e raggiunge la collina di Ekeberg, dove una stele ricorda la storica giornata del 14 aprile 1926, giorno d'attracco ad Oslo del dirigibile pilotato da Umberto Nobile, che da lì avrebbe poi spiccato il volo verso il Polo Nord in quella che è nota come la spedizione Amundsen-Ellesworth-Nobile. Dalla collina di Ekeberg si scende a sud e si fa una puntata all'isola di Ulvøya, dove si trovano due belle ville funzionaliste dell'architetto Ivo Pannaggi. L'itinerario si conclude a poche decine di chilometri a sud di Oslo, nella cittadina di Ås dove l'artista Vebjørn Sand ha realizzato un ponte in legno su un disegno originale di Leonardo da Vinci.

"Piccoli pezzi d'Italia ad Oslo" è un percorso che di fatto coincide e completa i tradizionali itinerari attraverso la capitale norvegese, e che può essere facilmente esplorato in un paio di giorni.

Alberto Colella, Ambasciatore
dicembre 2019

Ruten

Turen strekker seg først langs Oslos havnepromenade, i området Aker Brygge/Tjuvholmen, med to stopp på Astrup Fearnley-museet tegnet av Renzo Piano og Nobels Fredssenter på Vestbanen der også den italienske journalist og pasifist Ernesto Teodoro Moneta, fredsprisvinner i 1907, er omtalt. Bak Vestbanen ruver den imponerende bygningen av det nye Nasjonalmuseet som er under oppføring. Museet blir åpnet i 2020 og vil huse også de italienske kunstverkene som man før kunne beundre i tre adskilte museer: Nasjonalgalleriet, Kunstindustrimuseet og Museet for samtidskunst, alle tre for tiden stengt i påvente av å bli en del av det nye Nasjonalmuseet.

Neste stopp er Ibsenmuseet, hjemmet til den store norske dikter som bodde lenge i Italia og ble påvirket av Italia. Ved å fortsette østover mot den eldste delen av byen kan man, på Bankplassen, besøke Arkitekturmuseet med den nye fløyen tegnet av Sverre Fehn, den norske mesteren som også tegnet den nordiske paviljongen til Venezia-biennalen. Og i Bjørvika finner man ikke minst det nye operahuset dekket med hvit marmor fra Carrara og den flytende skulpturen «Hun ligger» av den italienske kunstner Monica Bonvicini. Så forlater turen byen og setter kurs mot Bygdøy og de tre museene på Bygdøynes på sporet av de italienske oppdagerne Giovanni og Sebastiano Caboto, Giovanni Da Verrazzano, Luigi Amedeo di Savoia, Umberto Nobile og Carlo Mauri. Etter Bygdøy vender man tilbake til sentrum og til Oslo Domkirke, der man finner en vakker gjengivelse i sølv av Det siste måltid laget av den italienske skulptøren Arrigo Minerbi.

Så går man videre nordover, til Peer Gynt-parken på Løren med skulpturer av Enzo Cucchi og Andrea Bucci, og igjen vestover hvor den passerer Emanuel Vigelands mausoleum på Vinderen, med sine mange og flertydige referanser til Italia, og Nordre Gravlund hvor den italienske dikter Luigi Di Ruscio, som bodde og virket i Oslo i flere tiår, ligger begravd.

Så klatrer ruten opp mot Ekebergåsen og stopper ved et minnesmerke over den historiske datoen 14. april 1926, dagen da luftskipet «Norge» under Umberto Nobiles kommando la til på Ekebergsletta. Den utrolige flyvningen mot Nordpolen, som senere gikk inn i historien som Amundsen-Ellesworth-Nobile-ekspedisjonen, tok av fra dette utgangspunktet.

De siste stoppene ligger alle sør for sentrum, langs E18: først tar ruten oss en tur innom fredelige og frodige Ulvøya med to praktfulle funkisvillaer tegnet av arkitekten og kunstner Ivo Pannaggi, så enda lengre sør, og det er rutens siste stopp, til tettstedet Ås, ca. 30 km fra hovedstaden, og den vakre gangbro som går under navnet «Leonardo Da Vinci-broen» og som kunstner Vebjørn Sand har realisert etter Leonardos originaltegninger.

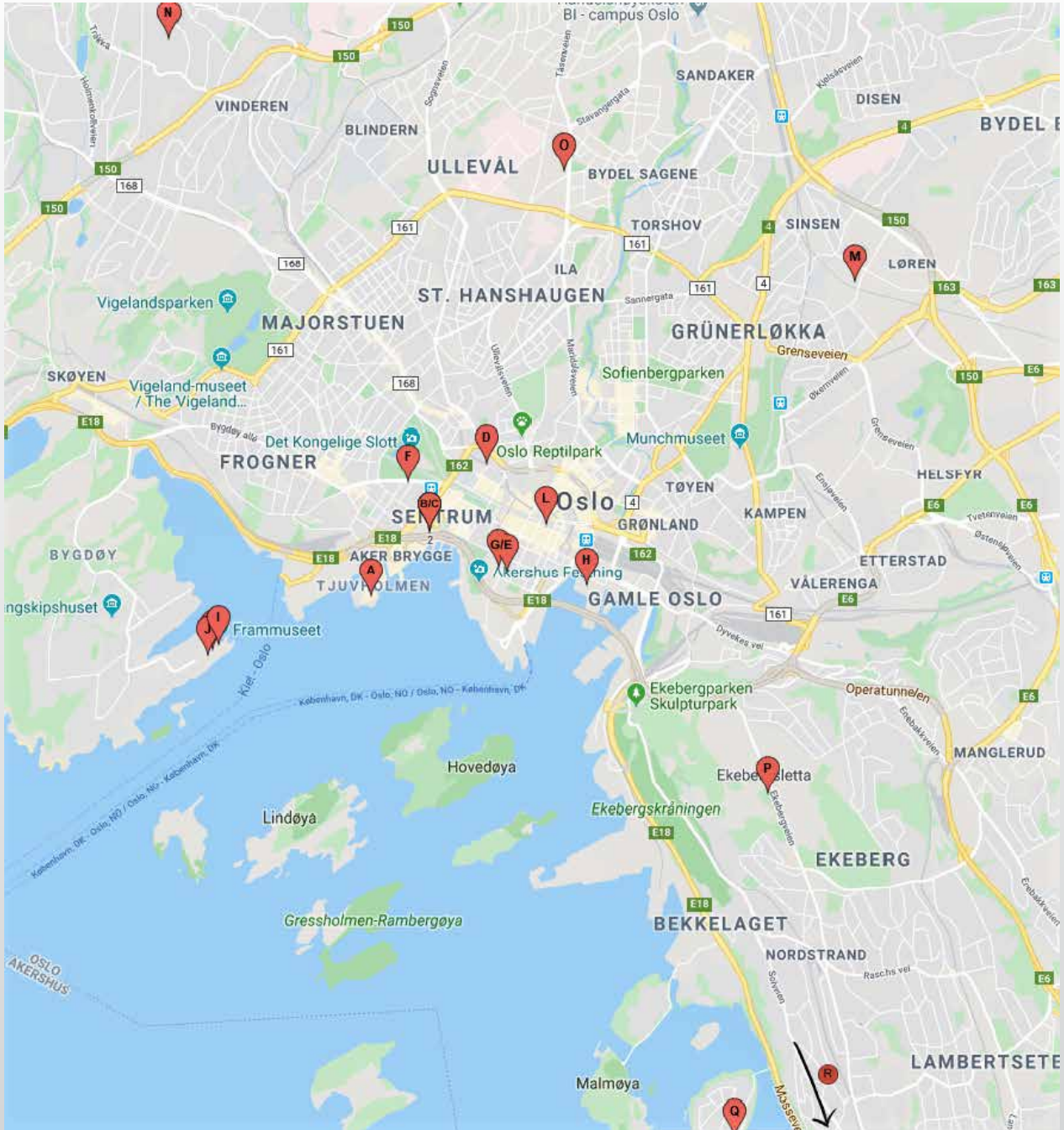
«Sma biter av Italia i Oslo» er en rute som til en viss grad sammenfaller, men også kompletter de tradisjonelle vandrerutene gjennom den norske hovedstaden, og den kan lett fullføres i løpet av en eller to dager.

Alberto Colella, ambassadør
desember 2019

Foto: Roberta Luciani

A	Astrup Fearnley Museet (Renzo Piano) Strandpromenaden 2, 0252	J	Frammuseet Bygdøynesveien 39, 0286
B	Nobels Fredssenter (Ernesto Teodoro Moneta) Brynjulf Bulls plass 1, 0250	K	Kon-tiki museet Bygdøynesveien 36, 0286
C	Det nye Nasjonalmuseet Brynjulf Bulls plass 1, 0250	L	Oslo Domkirken (Arrigo Minerbi) Karl Johans gate 11, 0154
D	(Tidligere) Nasjonalgalleriet Universitetsgata 13, 0164	M	Peer Gynt-parken Peter Møllers vei 2, 0585
E	(Tidligere) Museet for samtidskunst Bankplassen 4, 0151	N	Emanuel Vigeland's mausoleum Grimelundsveien 8, 0775
F	Ibsenmuseet Henrik Ibsens gate 26, 0255	O	Nordre Gravlund (Luigi Di Ruscio) Kierschows gate 10, 0462
G	Arkitekturmuseet Bankplassen 3, 0102	P	Ekebergsletta (Luftskipet Norge) Ekebergveien 101, 1178
H	Operahuset («Hun ligger» av Monica Bonvicini) Kirsten Flagstads Plass 1, 0150	Q	Villaene på Ulvøya (Ivo Pannaggi) Måkeveien 9 og 11, Ulvøya, 1367
I	Norsk Maritimt Museum Bygdøynesveien 37, 0286	R	Leonardo Da Vinci-broen (Ås) E18 Nygårdskrysset, 1407

IL MUSEO DI ARTE MODERNA ASTRUP FEARNLEY PROGETTATO DA RENZO PIANO

La zona del lungomare di Aker Brygge, compresa la sua propaggine di Tjuvholmen, che fino a qualche decennio fa era una zona di attività portuali e di magazzini, a partire dall'inizio degli anni '80, è stata fondamentale ricalificata e trasformata architettonicamente ed è ora divenuta un polo culturale e di aggregazione sociale della capitale norvegese. Aker Brygge e Tjuvholmen sono collegate da ponti e Tjuvholmen comprende tre zone separate da canali d'acqua: Odden, la più vicina ad Aker Brygge, con negozi ed uffici, Holmen, adibita perlopiù a scopi residenziali e Skjæret, con il Museo, un parco sculture e una spiaggia.

Proprio l'isola di Tjuvhomen ospita la nuova sede del Museo di arte moderna Astrup Fearnely (Strandpromenaden, 2) che, progettata dall'architetto genovese Renzo Piano coadiuvato dallo studio Narud-Stokke-Wiig di Oslo ed inaugurata il 29 settembre 2012, è diventata subito uno degli edifici simbolo della città.

Il Museo gode di una posizione ideale alla fine della passeggiata che partendo dalla Piazza del Municipio porta lungo il molo fino alla punta estrema di Tjuvholmen, dove terra e mare si incontrano. Realizzato in legno, acciaio e vetro, il Museo è composto di tre edifici uniti da una caratteristica copertura in vetro, luminosa e leggera, protesa verso il fiordo come una immensa vela bianca curva, nella perfetta integrazione di paesaggio naturale ed architettura diventata il contrassegno del grande architetto italiano.

Al suo interno il Museo ospita esposizioni temporanee e la collezione permanente dell'ex Museo di Arte Moderna Astrup Fearnley comprendente opere dagli anni Sessanta in poi di artisti norvegesi ed internazionali d'eccellenza quali Charles Ray, Richard Prince, Bruce Nauman, Robert Gober, Francis Bacon, Anselm Kiefer, Andy Warhol, Damien Hirst, Matthew Barney, Cindy Sherman, Bjarne Melgaard e Jeff Koo (di quest'ultimo la famosa scultura "Michael Jackson and Bubbles").

Fin dal loro arrivo i visitatori sono immersi nella natura e nell'arte: gli edifici del Museo, un ponte, un canale, una piazza ed un parco di sculture, anch'esso ideato da Renzo Piano, con una spettacolare vista del mare e delle isole del fiordo.

ASTRUP FEARNLEY MUSEET - TEGNET AV RENZO PIANO

Astrup Fearnley museet for samtidskunst ligger på Tjuvholmen (Strandpromenanden, 2) som har broforbindelse til Aker Brygge og består av tre deler som er avskilt fra hverandre med kanaler: Odden, landfast og nærmest Aker Brygge med mange forretninger og næringsbygg, Holmen, mot syd og for det meste med boliger, og Skjæret med museet, skulpturpark og badestrand. Hele dette område var frem til begynnelsen av 1980 årene et industri- og verkstedsområde. Men Aker Mekaniske ble nedlagt i 1982 og fra år 2000 er Aker Brygge blitt gjenstad for et nennsomt utbyggingsarbeid som fullstendig forandret området arkitektoniske karakter. Aker Brygge og Tjuvholmen er blitt møteplasser for kultur og rekreasjon med restauranter, forretninger, gallerier og andre kulturtilbud.

På Tjuvholmen ligger det nye museet for samtidskunst som ble tegnet av Renzo Piano i samarbeid med arkitektfirmaet Narud-Stokke-Wiig. Museet ble innviet i september 2012 og ble snart et av byens signalbygg.

Museet ligger vakkert til i enden av en spasetur som starter på Rådhusplassen og går langs Aker Brygge helt frem til ytterst på Tjuvholmen der land og hav møtes. Bygget i tre, glass og stål består av tre bygg forbundet av en særpreget takstruktur, lys og lett, som strekker seg mot fjorden som et enormt hvitt seil. Og nettopp det vellykkede samspill mellom natur og arkitektur er blitt den store italienske arkitekts fremste signatur.

Museet har midlertidige og faste utstillinger. Astrup Fearnley-samlingen omfatter verk fra sekstitallet og utover av toneangivende norske og utenlandske kunstnere som Charles Ray, Richard Prince, Bruce Nauman, Robert Gober, Francis Bacon, Anselm Kiefer, Andy Warhol, Damien Hirst, Matthew Barney, Cindy Sherman, Bjarne Melgaard og Jeff Koo (hans kjente kitschskulptur "Michael Jackson and Bubbles" er en del av samlingen).

Fra det første øyeblikket man ankommer stedet blir man omfavnet av natur og kunst: museets bygninger, en bro, en kanal, en piazza, en skulpturpark og en slående vakker utsikt over sjøen og øyene i Oslofjorden.

UN PREMIO NOBEL PER LA PACE ITALIANO: ERNESTO TEODORO MONETA

Tra i premi istituiti da Alfred Nobel nel 1895, quello per la Pace fu probabilmente il più caro al suo cuore.

Dal 1901, esso viene assegnato ogni anno da un apposito Comitato eletto dal Parlamento norvegese, che seleziona le centinaia di candidature di persone fisiche o di istituzioni presentate da parlamentari, associazioni, governi. Il premio viene poi consegnato ogni anno in dicembre in una suggestiva cerimonia nel municipio di Oslo.

Il "Nobel Peace Center" (Brynjulf Bulls plass 1) è situato in un edificio costruito nel 1872 e denominato Vestbanen poiché fino al 1989 era la stazione ferroviaria delle linee ovest della capitale. A pochi passi dal lungomare, tra il municipio e la zona di Aker Brygge, esso costituisce un centro di informazione e documentazione sulla storia, le finalità e il ruolo del prestigioso riconoscimento.

Vi sono ricordate tutte le personalità ed istituzioni insignite del premio dal 1901 ad oggi. Tra di esse figura l'italiano Ernesto Teodoro Moneta, giornalista, militare e successivamente pacifista, che ricevette il premio insieme a Louis Renault nel 1907. Moneta partecipò attivamente alle campagne militari per la libertà e l'unificazione italiana, combattendo con gli insorti a Milano nel 1848, con Garibaldi nel 1859, con l'esercito italiano per la liberazione del Friuli Venezia Giulia nel 1866. Nel 1887 fondò l'Unione Lombarda per la Pace e l'Arbitrato, battendosi per il disarmo e per una forma più avanzata di organizzazione internazionale.

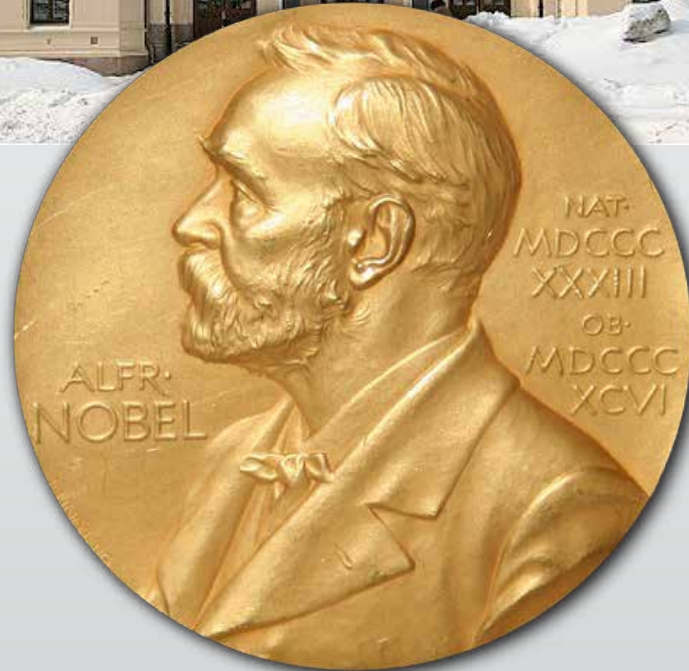
ERNESTO TEODORO MONETA: EN NOBELFREDSPRIS VINNER FRA ITALIA

Av alle prisene Alfred Nobel ønsket å dele ut og opprettet til dem som hadde tjent menneskeheten, er fredsprisen den han hadde mest kjær.

Fra og med 1901 er fredsprisen utdelt av Den norske Nobelkomité, en egen komité valgt av det norske Stortinget. Hvert år utpeker komiteen vinneren, være seg en person eller en organisasjon, blant hundrevis av forslag fremmet av medlemmer av parlamenter og regjeringer, akademikere og andre som i følge Nobelstiftelsens statutter har rett til å nominere. Prisen overrekes hvert år på Alfred Nobels dødsdato den 10. desember under en høytidelig seremoni i Oslo Rådhus.

Nobels Fredssenter (Brynjulf Bulls plass 1) ligger mellom Rådhusplassen og Aker Brygge i en vakker bygning fra 1872 kalt Vestbanen fordi den fram til 1989 var stasjonsbygning for Drammensbanen. Senteret tilbyr utstrakt informasjon og dokumentasjon om historien om Alfred Nobel, fredsprisen og fredsprisvinnerne. På Senteret er alle mottagerne av Nobels fredspris fra 1901 og til dagens dato presentert.

Blant fredsprisvinnerne finner vi Ernesto Teodoro Moneta, italiensk offiser, journalist, og etterhvert pasifist. Han mottok prisen sammen med Louis Renault i 1907. Moneta (1833-1918) deltok aktivt i felttogene for Italias frigjøring og samling. Han tok til våpen sammen med opprørerne i Milano i 1848, kjempet med Garibaldi i 1859 og i den italienske hæren i 1866 for å befri området Friuli Venezia Giulia. I 1887 grunnla Moneta "Unione Lombarda per la Pace e l'Arbitrariato" (Den lombardiske union for fred og forhandlinger), en fredsorganisasjon som hadde som mål å fremmed fred og nedrustning og konfliktløsning gjennom forhandlinger.

IL NUOVO MUSEO NAZIONALE D'ARTE, ARCHITETTURA E DESIGN

Nella stessa piazza dove ha sede il “Nobel Peace Center”, immediatamente alle sue spalle, è in avanzata fase di realizzazione il nuovo Museo Nazionale, che aprirà i battenti nel 2020 e che, per le sue dimensioni, una lunghezza di 130 metri e una superficie complessiva di oltre 54.000 mq di cui 13.000 mq destinata alle esposizioni, sarà il più grande edificio culturale dell'area nordica. Il Parlamento norvegese ha approvato la costruzione del museo, disegnato dagli architetti tedeschi Kleihues + Schuwerk per un costo complessivo di oltre 500 milioni di euro. La sua peculiare caratteristica architettonica è costituita da una grande, luminosa sala espositiva in vetro poggata sul tetto destinata ad ospitare mostre temporanee.

C'è un tocco di Italia anche nella realizzazione del Nuovo Museo Nazionale: è stato infatti affidato allo studio Guicciardini & Magni Architetti di Firenze il design delle sale espositive, 91 di cui 5 all'esterno, che si distinguono l'una dall'altra per l'uso di materiali diversi.

Oltre 100.000 sono le opere d'arte trasferite nel nuovo Museo, di cui 53.000 provenienti dalla Galleria Nazionale. Il nucleo del Museo è costituito dalla mostra permanente, dove si intende esporre, insieme, opere appartenenti a varie forme d'arte (arti figurative, artigianato, design, architettura) ma della stessa epoca.

Nel nuovo Museo confluiscono tutte le opere della Galleria Nazionale, del Museo di Arte Contemporanea e del Museo di Arti Applicate e quindi anche i capolavori italiani già ospitati nei tre musei.

Foto: MIR Kommunikasjon AS (illustrasjon), Statsbygg / Kleihues + Schuwerk

NASJONALMUSEET FOR KUNST, DESIGN OG ARKITEKTUR

Rett bak Vestbanen, på den samme plassen (Brynjulf Bulls plass), ferdigstilles Norges nye Nasjonalmuseet for kunst, design og arkitektur. Museet er planlagt åpnet i 2020 og vil bli Norden største kulturbygg med en lengde på hele 130 m, et totalareal på 54.000 kvm og 13.000 kvm utstillingsareal. Det tyske arkitektfirmaet Kleihues + Schuwerk tegnet bygget, og det ble vedtatt av Stortinget i 2013 med en kostandsramme på over 5 milliarder kroner. Et særpreget arkitektonisk element i det nye bygget vil være en stor glasshall på taket der midlertidige utstillinger vil bli vist.

Vi finner et snev av Italia også i oppføringen av dette store museet. Det er det italienske arkitektfirmaet Guicciardini&Magni fra Firenze som har fått i oppdrag å designe Nasjonalmuseets utstillingssaler, totalt 91 rom, fem av dem utendørs, og som skiller seg fra hverandre ved bruken av forskjellige materialer.

Over 100.000 kunstverker er blitt flyttet til det nye museet, over halparten fra Nasjonalgalleriet. Museets kjerne vil bestå av den permanente utstillingen hvor verker fra ulike kunstformer (billedkunst, håndverk, design, arkitektur) for samme epoke vises sammen.

Til det nye museet er også flyttet de italienske mesterverkene som inngikk i samlingene til de nå stengte Nasjonalgalleriet, Kunstindustrimuseet og Museet for Samtidkunst.

Foto: Ambasciata d'Italia

Foto: riksantikvaren.no

La Galleria Nazionale

La Galleria Nazionale è chiusa dal gennaio 2019, ma si prevede che l'imponente edificio in stile neo-rinascimentale norvegese (Universitetsgata, 13), situato a pochi passi dalla Karl Johans gate, il più elegante asse viario della capitale, continuerà ad essere utilizzato per scopi espositivi.

La Galleria Nazionale era dedicata in modo particolare alla grande pittura norvegese - da Edvard Munch ai più noti paesaggisti ottocenteschi come Johan Christian Dahl, Thomas Fearnley, August Cappelen-, ma significativa era anche la presenza di opere provenienti dall'Italia: alcune sculture romane, in particolare un bel fregio del III secolo d.C. e vari busti dei primi imperatori, tra cui spiccava, per delicatezza di fattura, quello dell'imperatore filosofo Marco Aurelio; una significativa collezione di dipinti rinascimentali, tra i quali una buona "Danae" di Tiziano o della sua scuola; due opere di Orazio e Artemisia Gentileschi, padre e figlia, tra i

massimi caravaggeschi di scuola romana; una "Carità Romana" dell'altro caravaggesco Lorenzo Pasinelli, che raffigura un toccante episodio della tradizione classica già narrato dallo storico romano Valerio Massimo, con risultati pregevoli per leggerezza cromatica, immediatezza e forte contrasto tra i due personaggi.

Nella sala che ospitava la collezione lasciata in eredità alla città di Oslo dall'industriale e appassionato d'arte Christian Langaard si potevano ammirare, tra l'altro, ritratti di Jacopo Bassano e di Antonio Badile (maestro e poi suocero di Paolo Veronese), sculture del Giambologna e di Andrea della Robbia, e due opere di Domenikos Theotokopoulos, detto El Greco, nato a Creta, allora veneziana, e allievo di Tiziano a Venezia. L'Italia era poi presente in alcune belle opere di paesaggisti norvegesi tra fine Settecento ed inizio Ottocento, tra cui un "Vesuvio" e una "Villa Romana" di J. C. Dahl, un'immagine di Paestum di Constantin Hansen e un dipinto di Camille Corot che raffigura il fiume Velino presso Terni.

Foto: Ambasciata d'Italia

Nasjonalgalleriet

Nasjonalgalleriet ble stengt i januar 2019, men det er ventet at den staselige nyrenassanse-bygning også i fremtiden kommer til å bli brukt for å vise kunst. Bygningen (Universitetsgata, 13) ligger kun få skritt fra byens paradegate, Karl Johans gate, og har vært det viktigste utstillingsvinduet for de store i norsk malerkunst: fra Edvard Munch til Johan Christian Dahl, Thomas Fearnley, August Cappelen, bare for å nevne noen.

Nasjonagalleriet rommet også en betydelig samling av kunstverk fra Italia: romerske skulpturer, og spesielt en vakker frise fra det 3. århundre e. Kr. og diverse byster som fremstiller de første romerske keisere. Blant disse skiller bysten av «keiser-filosofen», Marcus Aurelius, seg ut med sin vakre utførelse. Særlig innholdsrik er samlingen av renessansemalerier. Blant disse «Danae», antatt malt av Tizian eller av en av hans elever; to arbeider av henholdsvis far og datter Orazio og Artemisia Gentileschi som etter Caravaggio betraktes som noen av de beste utøverne av *chiaroscuro* teknikken i den såkalte romerske skole; «Caritas romana», et maleri

av Lorenzo Pasinelli, en annen maler tydelig inspirert av Caravaggio. Kunstverket forestiller en kjent og rørende historie om kjærlighet mellom far og datter fra den gamle romerske fortellertradisjon og som man finner hos historikeren Valerius Maximus. Bildet glimrer med sin lette fargeskala, uttrykkskraft og sterk kontrast mellom de to figurene.

En av Nasjonalgalleriets store saler var viet samlingen som forretningsmannen og mesén Christian Langaard i sin tid donerte Oslo. Her kunne man beundre portretter av Jacopo Bassano og Andrea della Robbia, samt to arbeider av Domenikos Theotokopoulos bedre kjent som El Greco, født på Kreta som dengang var under venetiansk styre, elev av Tizian og Tintoretto i Venezia. i Nasjonalgalleriet var Italia også tilstede som motiv i flere verk av store norske landskapsmalere fra slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet, bl.a. i «The bay of Naples with Vesuvius» og «Scene from the Villa Malta» i Roma av J.C. Dahl, i et vakkert maleri av Paestum av Costantin Hansen og i et maleri av Camille Corot over Velino-elven i nærheten av Terni.

Il Museo di Arti Applicate

Il Museo di Arti Applicate, chiuso dal settembre 2017, vantava una collezione permanente che illustrava in modo magistrale l'evoluzione del design norvegese nei suoi rapporti con quello europeo e americano. Nell'illustrazione delle varie tappe dello sviluppo del design del XX secolo, e nel costante rapporto dialettico tra concetto e funzione, veniva dato ampio spazio alla produzione italiana. Risalgono agli anni Trenta una caffettiera Bialetti e una macchina per scrivere Olivetti.

Il ruolo fondamentale del design italiano a partire dalla Triennale di Milano e soprattutto dall'irrompere sulla scena, negli Anni Ottanta, del gruppo Memphis di Ettore Sottsass, era sottolineato con un'ampia serie di opere tra le quali in particolare una lampada dello stesso Sottsass e un tavolo di De Lucchi. Sempre di Sottsass era esposta un'altra macchina per scrivere della Olivetti, "Valentina", accanto alla "Lettera 10" di Mario Bellini del 1978. Il Gruppo Artemide, fondato dall'ingegnere e designer Ernesto Gismondi, anch'esso membro di spicco del Gruppo Memphis, era rappresentato da alcune lampade del periodo tra la fine degli anni '60 e la fine degli anni '70, tra cui alcune dello stesso De Lucchi. Esposta era anche la celebre Motò', prodotta dall'Aprilia dal 1995 al 2002 e disegnata dall'architetto e designer Philippe Starck. La Motò unisce in un unico oggetto prestigioso l'eleganza di tratto di un grande designer contemporaneo (famoso tra l'altro per lo spremiagrumi Juicy Salif e per i lavori all'Eliseo) con le prestazioni sportive della nota casa motociclistica veneta.

Kunstindustrimuseet

I september 2017 ble Kunstindustrimuseet stengt i påvente av å bli en del av det nye Nasjonalmuseet. Museets faste samling viste på forbillidlig vis utviklingen i norsk design og dens forhold til europeisk og amerikansk design. Museet fremstilte designens utvikling gjennom det tyvende århundre, og særlig forholdet mellom form og funksjon. Stor oppmerksomhet var viet ikoniske italienske produkter som kaffebyggeren fra Bialetti og skrivemaskiner fra Olivetti.

Italiensk design har vært ledende siden Milano-triennalen og ikke minst siden 1980-tallet da Memphis-gruppen med Ettore Sottsass i spissen fikk sitt gjennombrudd. Denne perioden var godt representert med en rekke gjenstander, blant annet med en lampe laget av nevnte Sottsass og et bord av Michele De Lucchi. Av skrivemaskiner var også "Valentina" vist, en annen skrivemaskin fra Olivetti designet av samme Sottsass, sammen med "Lettera 10" av Mario Bellini fra 1978. Artemide-gruppen, grunnlagt av ingeniør og designer Ernesto Gismondi, som også var et fremtredende medlem av Memphis-gruppen, var representert med lamper fra perioden mellom slutten av 1960- og slutten av 1970-tallet, noen av dem designet av De Lucchi. Og til slutt må nevnes den berømte motorsykkelen, Motò, produsert av italienske Aprilia fra 1995 til 2002, og designet av arkitekten og designeren Philippe Starck. Motò kombinerer på en umiskjennelig måte de sportsprestasjoner Aprilia er kjent for og den formeleganse som kjennetegner denne store samtidsdesigner berømt bl.a. for gjenstander som sitronpresseren Juicy Salif fra 1988 og for innredning av Elyseepalasset.

Foto: Nasjonalmuseet/Morten Thorkildsen

Foto: Gunhild Horgmo

Il Museo di Arte Contemporanea

Situato in una delle più belle piazze della città, Bankplassen, in un possente edificio di granito e marmo, il Museo di Arte Contemporanea (Bankplassen, 4) ha chiuso anch'esso i battenti nel settembre 2017. L'edificio è stato costruito nel 1907 in uno stile ispirato all'art nouveau dall'architetto Ingvar Magnus Olsen Hjort (1892-1927) che aveva anche disegnato l'edificio del Museo di Arti Applicate. Prima di ospitare, a partire dal 1990, il Museo di Arte Contemporanea, l'edificio, dal 1906 al 1990, era stato la sede della Banca centrale norvegese quando questa fu trasferita dalla città di Trondheim alla capitale Oslo (allora ancora Christiania). Il Museo di Arte Contemporanea è stato strettamente legato all'Italia sia per la sua genesi che per l'attenzione dedicata agli artisti italiani contemporanei. Subito dopo la sua apertura nel 1990, l'artista italiano Michelangelo Pistoletto fu invitato a realizzare un'opera esclusivamente ideata per esso e, nel 1991, Pistoletto vi collocò la nota installazione 'Image and Body' utilizzando vecchi mobili d'ufficio rovesciati ed integrati da specchi, in modo tale da offrire prospettive sempre nuove e stimolanti.

Tra le opere italiane permanentemente collocate al museo figurava 'Senza titolo (Canoa)' di Gilberto Zorio, che punta a ricreare nello spettatore un'esperienza olistica amalgamando suono, linee e suggestioni chimico-alchemiche.

Museet for Samtidskunst

Museet for Samtidskunst (Bankplassen, 4) som også ble stengt i september 2017, befant seg siden 1990 i en imponerende jugend-inspirert bygning tegnet av arkitekt Ingvar Magnus Olsen Hjort (1892-1927) som også tegnet Kunstindustrimuseet, og oppført i marmor og granitt i perioden 1902-1906. Fra 1906 til 1990 hadde bygningen vært Norges Banks hovedkontor da banken flyttet hovedkontor fra Trondheim til Oslo (den tiden fremdeles Christiania). Museet hadde sterke forbindelser til Italia både når det gjelder sitt opphav og de mange italienske samtidskunstnerne som var representert der. Like etter at museet ble innviet i 1990, ble den italienske kunstneren Michelangelo Pistoletto bedt om å lage et bestillingsverk for det nye museet. I 1991 ble Pistolettos kjente installasjon 'Image and Body' vist for første gang, en installasjon hvor Pistoletto ved å bruke gamle kontormøbler snudd opp ned sammen med speil klarer å skape stadig nye og uventende vinklinger.

Blant museets faste italienske verker finner vi "Senza titolo (Canoa)" (Uten tittel Canoa) av Gilberto Zorio, et arbeid som ved å kombinere lyd, linjer og kjemisk-alkymiske fornemmelser vil vekke en holostisk opplevelse hos tilskueren.

UN SOFFIO D'ITALIA NELLA CASA DI IBSEN

Il grande drammaturgo norvegese Henrik Ibsen (1828-1906) trascorse gli ultimi anni della sua vita in un appartamento sulla via che ora porta il suo nome (Henrik Ibsens gate, 26) e dalla quale con puntigliosità cronometrica si recava ogni giorno al non lontano Theatercaféen. Qui egli compose le sue due ultime opere "John Gabriel Borkmann" e "Quando noi morti ci svegliamo".

La casa è ora un museo che comprende anche (al piano sottostante quello del suo appartamento privato) una esposizione permanente di documenti, oggetti e fotografie, alcuni dei quali dedicati al suo profondo rapporto con l'Italia. Egli lasciò infatti il suo Paese il 2 aprile 1864, per tornarvi solo nel 1891 dopo lunghi anni in Italia e in Germania.

Una fotografia del tempo ritrae la scalinata di Trinità de Monti a Roma, presso la quale abitò. Una pagina del registro di una pensione di Caldaro, in Alto Adige, nella quale si firma "Enrik Ibsen, Schriftsteller" (scrittore) indica la sua presenza in quella cittadina nel 1876. E' esposta anche la locandina che annuncia la rappresentazione del dramma "Spettri" al Teatro Argentina di Roma venerdì 8 marzo 1940.

Non è azzardato sostenere che una visita al museo di Ibsen rafforzi il convincimento che l'opera del grande norvegese non sarebbe stata tale senza la presenza dell'Italia nella sua vita; presenza discreta ma pervasiva e costante. Non a caso, egli compose il Brand a Roma nel 1866 e lavorò al Peer Gynt ad Ischia e a Sorrento nel 1867.

Anche Ibsen vedeva l'Italia come la patria della luce, in senso proprio e in senso figurato. Ci è pervenuta una sua lettera nella quale descrive le sue prime impressioni all'avvicinarsi per la prima volta al nostro Paese, al veder apparire da lontano Trieste: "Partii per il Sud attraverso la Germania e l'Austria, attraversai le Alpi il 9 maggio (1864). Sulle alte montagne le nuvole erano sospese come grandi, scuri sipari, sotto cui noi, passando, attraversammo il tunnel e improvvisamente ci trovammo presso Miramare, dove la bellezza del Sud, uno strano luminoso bagliore, abbagliante come marmo bianco, improvvisamente si manifestò ai miei occhi e segnò tutta la mia produzione a venire, anche se non tutto in essa era bellezza».

ET PUST AV ITALIA I IBSENS HJEM

Den store norske dramatiker Henrik Ibsen (1828-1906) bodde i sine siste leveår i en leilighet i gaten som i dag bærer hans navn (Henrik Ibsens gate, 26). Herfra spaserte han hver dag presis på sekundet den korte turen ned til sitt faste bord på Grand Café. Her skrev han også sine to siste verk, «John Gabriel Borkmann» og «Når vi døde vågner». En del av bygningen er i dag et museum, i etasjen under det som var Ibsens leilighet. Museet rommer en permanent utstilling av papirer, gjenstander og fotografier. Enkelte av dem dokumenterer hans sterke tilknytning til Italia. Ibsen forlot hjemlandet den 2. april 1864 og kom ikke tilbake til Norge før i 1891, etter mange års opphold i Italia og Tyskland. Et samtidig fotografi viser trappene utenfor kirken Trinità dei Monti i Roma, som lå like i nærheten av der han og familien bodde. En side fra gjesteboka til et pensjonat i landsbyen Caldaro i Alto Adige (Syd-Tirol), der han undertegnet med «Enrik Ibsen, Schriftsteller», forteller at han besøkte dette stedet i 1876. Utstilt er også teaterplakaten for oppsetningen av «Gengangere» på Teatro Argentina i Roma fredag 8. mars 1940.

Det er ingen overdrivelse å påstå at et besøk på Ibsenmuseet styrker følelsen av at den store forfatterens verk ikke ville vært det samme uten den påvirkning og inspirasjon han fikk fra Italia: det er et diskret, men gjennomtrengende og konstant nærvær. Det var ingen tilfeldighet at han skrev Brand i Roma i 1866 og arbeidet i 1867 med Peer Gynt på Ischia og Sorrento, i nærheten av Napoli. Også Ibsen så Italia som lysets hjemland, både i fysisk og metaforisk forstand. I en tale beskriver han inntrykkene han fikk under sin første reise til Italia: «Jeg reiste nedover, gjennom Tyskland, Østrig, og kom gjennom Alperne d. 9de Maj (1864). Over de høje Bjerge hængte Skyerne som store, mørke Forhæng, og ind under disse kørte vi gennem Tunnellen og befandt os pludselig ved Mira Mara, (slottet Miramare, i nærheten av Trieste) hvor Sydens Skønhed, et forunderligt lyst Skær, skinnende som hvidt Marmor pludselig aabenbarede sig for mig og prægede hele min senere Produktion, selv om ikke alt i den var Skønhed.»

MUSEO NAZIONALE DI ARCHITETTURA

Il Museo di Architettura (Bankplassen, 3) è ospitato in una zona altamente riqualificata della città e nell'edificio che fu la prima sede della Banca di Norvegia. Il Museo merita una tappa dell'itinerario italiano ad Oslo anche per gli stretti legami tra gli architetti e alcuni episodi delle architetture dei due Paesi.

L'edificio riflette in qualche modo l'architettura norvegese dal 1830 al 2000, formato com'è da due parti distinte, l'edificio originale in stile classicistico e un'ala in stile modernista, disegnate rispettivamente dai due maggiori nomi dell'architettura norvegese, Christian Heinrich Grosch e Sverre Fehn. La prima parte venne realizzata infatti nel 1830, come uno dei primi monumentali edifici in stile impero della capitale, dal "padre" della configurazione urbanistica della Oslo moderna (all'epoca Christiania), quel Christian Heinrich Grosch autore anche degli edifici della Borsa e dell'Università.

Il maggiore architetto norvegese del Novecento, Sverre Fehn, vi aggiunse una nuova ala, inaugurata nel 2008. Si tratta dell'ultima opera significativa di Fehn, che si era imposto sulla scena internazionale nel 1958 con il padiglione nordico ai giardini della Biennale di Venezia. Ed infatti i visitatori potranno cogliere immediatamente le analogie tra gli edifici di Venezia e di Oslo, in particolare lo slancio verso l'alto, lo spazio scandito da colonne, l'ampia illuminazione laterale dalle pareti in vetro, con moduli che per taluni sono riconducibili anche alla lezione dell'italiano Carlo Scarpa.

Foto: HollandStudio_Statsbygg

Foto: Åke E:son Lindman

Fototo: Nils Petter Dale, kimaarkitektur.no

NASJONALMUSEET – ARKITEKTUR

Nasjonalmuseet–Arkitektur (Bankplassen, 3), er fra 2003 en del av Nasjonalmuseet og ligger på Bankplassen i en bygning som var Norges Banks filial før den store bygningen i Bankplassen 4 ble oppført, og Norges Banks hovedkontor flyttet dit. Museet er vel verdt et besøk under den "italienske» rute takket være de nære forbindelser som Norge og Italia har hatt gjennom store navn og betydningsfulle utstillinger.

Bankplassen 3 viser på en måte den norske arkitekturhistorien fra 1830 til 2000 tallet. Bygningen består av to deler, et opprinnelig klassisistisk bygg og en modernistisk fløy, utformet av to av Norges betydeligste arkitekter gjennom tidene Christian Heirich Grosch og Sverre Fehn. Bygningen ble tegnet i 1830, som en av de første monumentalbygninger i empire-stil i hovedstaden, av Christian Heinrich Grosch (1801-1865), ansett som "far" til den arkitektoniske utforming av det sentrale Oslo på grunn av de mange og viktige bygninger han stod for der. I tillegg til dette bygget er også Oslo Børs og universitetsanlegget langs Karl Johans gate oppført av Grosch.

Da Arkitekturmuseet flyttet inn på Bankplassen i 2008, designet Sverre Fehn, den største norske arkitekten på 1900-tallet, en ny fløy brukt som utstillingspaviljon. Dette er Sverre Fehns siste store verk, og nettopp Fehn fikk sitt internasjonale gjennombrudd med den nordiske paviljongen som han tegnet for og som ble reist i 1962. Besøkende kan umiddelbart føle likheter mellom fløyen i Oslo og bygningen i Venezia når det gjeder den store takhøyden, det store rommet som er klart definert av søyler, den skarpe belysningen som kommer fra de store glassveggene på den ene siden. Disse er elementer som enkelte vil også forbinde med den italienske arkitekt Carlo Scarpas lære.

Foto: Trond Isaksen/Statsbygg

Foto: HollandStudio/Statsbygg

L'OPERA HOUSE

Il lungomare di Oslo nella zona di Bjørvika è dominato dall'enorme mole bianca dell'Opera House (Kirsten Flagstads plass, 1), che ospita l'opera e il balletto nazionale di Norvegia e che, elegantemente adagiata sulle acque del fiordo, è diventata l'edificio più simbolico della città.

Nel 1999, dopo un lungo dibattito, si decise la sua realizzazione. Nel 2000 lo studio norvegese Snøhetta si aggiudicò la gara e i lavori ebbero inizio nel 2003. Il nuovo edificio fu inaugurato il 12 aprile 2008, ed è considerato ora, prima della realizzazione del nuovo Museo Nazionale, la più grande costruzione a carattere culturale edificata in Norvegia dai tempi della Cattedrale di Nidaros a Trondheim nel XII secolo. Le dimensioni sono impressionanti: oltre 38.000 m² coperti; oltre 1300 posti a sedere nell'auditorium principale; altre centinaia di posti in altre sale.

Forte è la presenza italiana in questo capolavoro architettonico che, tra l'altro, ha vinto il premio di architettura contemporanea dell'Unione Europea nel 2009. L'edificio è costruito essenzialmente in vetro e marmo ed il marmo è quello italiano di Carrara, proveniente dalla parte settentrionale della Toscana, nella zona appunto di Massa e Carrara e dalla Lunigiana. Questo tipo di marmo era già conosciuto ed apprezzato in epoca classica e fu ad esempio utilizzato nella costruzione del Pantheon a Roma. Era la pietra preferita da Michelangelo Buonarroti che la utilizzò, ad esempio, per il suo David e per la Pietà oggi custodita nella Basilica di San Pietro.

Per molti il marmo di Carrara è quasi un materiale vivente. Da questo approccio muove il musicista Gisle Kverndokk, che nel 2008 presentò la composizione "Marble Surplus" proprio per l'apertura della nuova Opera, il 12 aprile 2008. L'intuizione di Kverndokk fu di utilizzare tutti i suoni che possono essere estratti da una lastra di marmo. La sua composizione è stata concepita specificamente per i percussionisti dell'Opera di Oslo i quali, percuotendo con i loro strumenti superfici marmoree di diversa dimensione e di diverso spessore, ne estraggono suoni di tipo diverso. Articolati in una lunga composizione culminante in una danza tipicamente italiana, la composizione presenta un vero e proprio viaggio all'interno della pietra e ne porta alla luce una "vita" nascosta.

L'Italia è presente all'Opera anche con una eccellenza del suo design: le poltrone dell'Auditorio principale sono state realizzate da Poltrona Frau, un'azienda d'eccellenza nel settore dell'arredamento di alta gamma.

OPERAHUSET

Oslos havnepromenade i Bjørvika domineres av den ruvende operabygningen (Kirsten Flagstads plass, 1) som er blitt byens ikoniske signalbygg.

Etter en lang debatt ble det i 1999 besluttet å bygge et nytt operahus til Den norske opera & ballet. Året etter gikk det norske arkitektfirma Snøhetta av med seieren i arkitektkonkurransen, og den fire år lange byggeperioden startet i 2003. Dimensjonene til det nye isfjell-lignende operabygget er imponerende: over 38.000 kvm innendørsareal med mer enn 1300 sitteplasser i hovedsalen og opptil 400 sitteplasser i den- andre salen. Bygget, som ble fredet av Riksantikvaren i 2012 er regnet, før det nye nasjonalmuseet som nå er under utbygging på Vestbanen, som det største kulturbygget som er satt opp i Norge etter at Nidarosdomen ble bygget på 1100- og 1200-tallet.

Det er et sterkt italiensk nærvær i dette norske mesterverket innen samtidsarkitektur, som for øvrig ble tildelt EUs samtidsarkitekturpris i 2009: faktisk er bygget konstruert hovedsakelig av to materialer; glass og marmor, den vakre italienske carrara-marmoren. Denne hvite marmoren kommer fra den nordlige delen av Toscana, fra området som heter nettopp Carrara, Massa og Lunigiana. Marmoren herfra var kjent og verdsatt allerede i romersk tid. Den er for eksempel brukt i Pantheon i Roma, og var favorittmaterialet til Michelangelo, som brukte den i sin berømte statue David og skulpturen Pietà som befinner seg i Peterskirken.

For mange er Carrara-marmoren nærmest et levende materiale. Dette var utgangspunktet til musikeren og komponisten Gisle Kverndokk som i 2008 presenterte komposisjonen «Marble Surplus», skrevet til nettopp åpningen av den nye operaen som fant sted den 12. april dette året. Kverndokks idé var å gjøre bruk av alle lydene som kan fåes ut av en marmorplate. Stykket var spesialskrevet til slagverkerne i Den norske operas orkester som slår køller og stikker mot marmoroverflater av ulik størrelse og tykkelse for å få fram ulike typer lyder. Disse lydene går igjen på ulike måter i løpet av den lange komposisjonen, for så å ende opp i en typisk italiensk dans. Slik presenterer de en reise gjennom steinens indre som bringer dens skjulte «indre liv» til overflaten.

Italia er til stede i Operahuset også gjennom sin store sans for design: publikumssetene i hovedsalen er fremstilt av den kjente italienske møbelprodusenten Poltrona Frau.

"SHE LIES": LA SCULTURA GALLEGGIANTE DI MONICA BONVICINI

Ancorata nel fiordo di Oslo, a pochi metri dall'edificio dell'Opera, si adagia sulla superficie dell'acqua una scultura dell'artista veneziana contemporanea Monica Bonvicini, denominata "She lies" ("Lei giace").

L'opera, realizzata in acciaio e vetro, ha ragguardevoli dimensioni (12 metri di altezza, 17 di larghezza, 16 di profondità) ed è collocata su una piattaforma di cemento. Il mutevole gioco delle onde e delle maree la fanno ruotare sul suo asse, offrendo quindi visioni sempre diverse, determinate dall'imprevedibile interazione dell'acqua sul suo posizionamento e della luce sulle sue superfici inclinate. La scultura non è "data", ma è in permanente divenire.

L'opera di Bonvicini è una interpretazione tridimensionale ispirata dal dipinto del pittore romantico tedesco Caspar David Friedrich "Das Eismeer" (Il mare di ghiaccio) (1823-1824). Il tema dell'iceberg, così tipicamente nordico, è anche un richiamo esplicito ai problemi posti dal cambiamento climatico.

"SHE LIES": MONICA BONVICINIS FLYTENDE SKULPTUR

Forankret noen meter fra vannkanten ved Operabygget ligger en skulptur laget av den venetianske samtidskunstneren Monica Bonvicini. Skulpturen heter «She lies» (Hun ligger) og flyter i vannskorpen på Oslofjorden.

Det er en skulptur i stål og glass med store dimensjoner (12 meter høy, 17 meter bred og 16 meter dyp), og den hviler på en plattform av betong. Bølgene leker med skulpturen og snur den kontinuerlig rundt sin egen akse, noe som gjør det mulig å kunne se den fra stadig nye synsvinkler og med et stadig nytt lysspill på skulpturens yttersider. Skulpturen er ikke «ferdig» eller "satt" en gang for alle, men den skapes kontinuerlig.

Bonvicinis kunstverk må forstås som en tolkning av det kjente maleriet «Das Eismeer» (Ishavet) malt i 1823-24 av den tyske maleren Caspar David Friedrich (1823-1824). Kunstverkets tema, et isfjell, som er så typisk nordisk, er også en påminnelse om utfordringene knyttet til global oppvarming.

Foto: Wilhelm Joys Andersen

Foto: MY LUFTSPACE

IL POLO MUSEALE DI BYGDØY

Il polo museale di Bygdøy, penisola prospiciente il centro storico di Oslo e agevolmente raggiungibile dal centro anche in battello, coperta di boschi e nota anche per il Museo del Folklore e quello delle navi vichinghe del IX secolo d.C., custodisce importanti riferimenti anche all'Italia in ciascuna delle sue tre sedi: il Museo Fram, il Museo Marittimo, il Museo Kon-Tiki (Bygdøynesveien, 36, 37 e 39).

MUSEENE PÅ BYGDØY

Bygdøy, den grønne halvøya som vender mot Oslo sentrum, lett tilgjengelig også med en hyggelig kort båttur, er kjent for de mange museene som holder til der, bl. a. Norsk Folkemuseum og Vikingskipshuset med vikingskipene fra 800-tallet. På Bygdøy finnes også noen viktige referanser til Italia i tre av sine kjente museer: Frammuseet, Norsk Maritimt Museum (tidligere Sjøfartsmuseet) og Kon-Tiki-museet (Bygdøynes 36, 37 og 39).

IL MUSEO FRAM

Il Museo Fram ospita la mitica nave norvegese con la quale Fridtjof Nansen e Roald Amundsen effettuarono le loro leggendarie esplorazioni polari tra il 1893 e il 1912. Dal 2013, accanto alla Fram, il Museo mostra anche la nave Gjøa, con la quale Amundsen completò nel 1906 il primo passaggio a Nord-Ovest. Il museo Fram, oltre a commemorare le figure di Nansen ed Amundsen, rende anche omaggio ad altri protagonisti dell'esplorazione polare. Tra di essi figurano cinque italiani, ricordati in vario modo nel museo.

Nel passaggio tra la sala espositiva della Fram e quella della Gjøa, alcuni pannelli ricordano Giovanni Caboto (noto anche come John Cabot, che raggiunse l'America in due viaggi nel 1497 e nel 1498) e il figlio Sebastiano Caboto (noto anche come Sebastian Cabot, che compì il suo più importante viaggio transoceanico nel 1526). Nello stesso passaggio, un altro pannello ricorda il fiorentino Giovanni da Verrazzano, che fu il primo europeo, dopo i Vichinghi, ad esplorare la parte settentrionale del continente americano tra la Florida e il New Brunswick, effettuandovi il suo viaggio più importante nel 1524.

In una grande carta geografica, situata nella sala che ospita la nave Gjøa e che riporta i percorsi artici di grandi esploratori, viene ricordato Luigi Amedeo di Savoia, duca degli Abruzzi, che, nel 1900 guidò una spedizione polare a bordo della nave "Stella Polare" durante la quale stabilì il record mondiale di latitudine nord superando il punto raggiunto cinque anni prima da Nansen. La "Stella Polare" iniziò il suo viaggio proprio da Oslo (allora Christiania) nel 1899 e lo concluse l'anno successivo ad Hammerfest. Alla

spedizione partecipò anche Francesco Querini, veneziano, discendente di quel Pietro Querini che nel 1432, raggiungendo le isole Lofoten situate al di là del circolo polare, aprì le vie del commercio di stoccafisso tra la Norvegia e le zone del Mediterraneo.

Grande spazio è riservato infine a Umberto Nobile, ingegnere aeronautico e pilota di dirigibile, che, assieme a Roald Amundsen e Lincoln Ellsworth, nel 1926 raggiunse il Polo Nord ai comandi del dirigibile da lui costruito e ribattezzato "Norge". Il volo divenne subito leggendario: partito dall'aeroporto di Ciampino, presso Roma, il Norge fece tappa ad Oslo, si trasferì alle isole Svalbard dalle quali mosse per sorvolare il Polo Nord l'11 maggio 1926 dove lasciò cadere le tre bandiere italiana, norvegese e statunitense, per proseguire poi fino alla città americana di Nome in Alaska. Umberto Nobile guidò una seconda spedizione al Polo due anni dopo, nel 1928, alla guida del dirigibile Italia. Raggiunse la sua meta (il primo essere umano ad aver raggiunto il Polo due volte), ma sulla via del ritorno, travolto da una tempesta, il dirigibile Italia precipitò sulla banchisa polare. I superstiti vennero salvati da una ragguardevole operazione di salvataggio internazionale, alla quale partecipò lo stesso Roald Amundsen che vi perse la vita. Partecipò alle operazioni di salvataggio anche il pilota italiano Pier Luigi Penzo, che perì precipitando nel Rodano durante il volo di rientro in Italia. A lui è oggi dedicato lo stadio della sua nativa città di Venezia, oltre ad un monumento ai Giardini della Biennale, a pochi passi dal monumento dedicato a Francesco Querini (e ai suoi cani husky) e dal padiglione nordico opera di Sverre Fehn.

Alcune foto ricordano anche le esplorazioni artiche di Amundsen a bordo di idrovolanti N24 e N25, costruiti e montati nella città italiana di Pisa.

FRAMMUSEET

Frammuseet huser det legendariske norske skipet som Nansen og Amundsen brukte under sine verdensberømte polekspedisjoner i perioden mellom 1893 og 1912. Nylig har også skipet Gjøa, som Amundsen i 1906 brukte under den første seilasen gjennom Nord-Vestpassasjen, funnet en plass i museet ved siden av Fram. Frammuseet hedrer også andre polarhelter i tillegg til Nansen og Amundsen. Blant disse finner vi fem italienerne, som minnes på ulike måter i museet.

I gangen mellom salene der Fram og Gjøa er utstilt, finner vi noen malerier som minner/hedrer venetianerne Giovanni Caboto (også kjent som John Cabot som nådde Amerika to ganger under reiser i henholdsvis 1497 og 1498) og sønnen Sebastiano Caboto (også kjent som Sebastian Cabot, som gjennomførte sin første transatlantiske reise i 1526). I den samme gangen minner et annet maleri oss om fiorentineren Giovanni da Verrazzano. Han var den første europeer etter vikingene som utforsket den nordlige delen av det amerikanske kontinentet mellom Florida og New Brunswick. Hans viktigste reise dit gjennomførte han i 1524.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Et stort geografisk kart som henger i salen der vi også finner Gjøa, viser de arktiske rutene til de store oppdagelsesreisende, deriblant Luigi Amedeo di Savoia, hertug av Abruzzo. I 1900 ledet han en polarekspedisjon ombord i skipet "Stella Polare". Dette gav ham verdensrekord i å nå nordlig breddegrad ved å passere det punktet Nansen hadde nådd fem år tidligere. "Stella Polare" startet sin reise/ferd nettopp fra Oslo (dengang Christiania) i 1899 og ferden ble avsluttet året etter i Hammerfest. Også Francesco Querini fra Venezia deltok i ekspedisjonen. Han var etterkommer av adelsmannen og handelsmannen Pietro Querini som forliste utenfor Røst i 1432 og tilbrakte noen måneder i Lofoten før han reiste tilbake til Venezia, noe som åpnet for handelsruter for tørrfisk mellom Norge og middelhavsområdet.

Det er satt av stor plass til Umberto Nobile, den italienske flyingeniør og luftskipfører som sammen med Roald Amundsen og Lincoln Ellsworth nådde Nordpolen i 1926 ombord i luftskipet Norge som han selv hadde tegnet.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Flyvningen ble umiddelbart historisk: med avreise fra Ciampino Flyplass ved Roma mellomlandet luftskipet Norge i Oslo før det fløy til Svalbard som var utgangspunkt for overflyvningen av Nordpolen den 11. mai 1926. Under overflyvningen kastet man ned tre nasjoners flagg; det italienske, det norske og det amerikanske. Reisen gikk deretter videre til den amerikanske byen Nome i Alaska. Umberto Nobile ledet en ekspedisjon nummer to ved roret til luftskipet Norge til Nordpolen to år senere, i 1928. Han nådde sitt mål (den første mann til å nå Nordpolen to ganger), men på hjemvei ble han overrasket av en storm og luftskipet styrtet ned på pakkisen. De overlevende ble reddet av en stor internasjonal redningsoperasjon der nevnte Roald Amundsen deltok og mistet livet. Også den italienske piloten Pier Luigi Penzo, som falt fra under en styrt i Rodano på vei hjem til Italia, deltok i redningsoperasjonen. I hans hjemby Venezia har man oppkalt byens stadion etter ham, i tillegg til et minnesmerke som finnes i parken til Biennale. Få skritt derfra finnes minnesmerket for Francesco Querini (og hans husky-hunder), samt den nordiske paviljongen som er tegnet av Sverre Fehn.

Noen bilder viser oss også Amundsens arktiske oppdagelsesreiser ombord i sjøflyene N24 og N25 som ble tegnet og montert i den italienske byen Pisa.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

IL MUSEO MARITTIMO

Il Museo Marittimo offre una bella presentazione dell'arte della navigazione in Norvegia dagli inizi della storia fino all'epoca contemporanea. Ma non mancano alcuni interessanti riferimenti all'Italia.

Foto: Helge Høifødt

In una sala al pianterreno sono esposte diverse opere di buoni paesaggisti norvegesi a cavallo tra l'Ottocento e il Novecento. Tra di esse figura una pittura di Carl Wilhelm Barth (1847-1919), raffigurante l'entrata del porto di Palermo, che spicca tra le numerose vedute di fiordi e di aspri paesaggi del Mare Artico. Nella rampa che conduce dal primo al secondo piano è visibile una piccola raccolta di cartigli in legno recanti ciascuno il nome della nave sulla quale era collocato. Uno di essi reca le parole "Insula Capri", un'isola mediterranea significativamente scelta come nome di una nave norvegese.

Nel piano interrato è di particolare interesse una piroga risalente al 2200 a.C., ricavata da un unico lungo tronco di legno. Piroghe del tutto analoghe e risalenti approssimativamente allo stesso periodo sono state rinvenute anche in Italia. Si può citare al riguardo la collezione del Museo Civico di Crema.

NORSK MARITIMT MUSEUM (TIDLIGERE SJØFARTSMUSEET)

På Sjøfartsmuseet får besøkende en grundig presentasjon av norsk sjøfartshistorie og kystkultur fra de første fartøyer fram til moderne tid. Men heller ikke her er det mangel på interessante referanser til Italia. I en sal i første etasje er det utstilt ulike verker av dyktige norske landskapsmalere fra overgangen mellom 1800- og 1900-tallet. Blant disse henger det et maleri av Carl Wilhelm Barth (1847-1919) av innseilingen til Palermo som skiller seg ut blant mange bilder med utsikt over fjorder og barske ishavslandskap.

Langs rampen som fører fra annen til tredje etasje, henger det en liten samling treskilt, som bærer navnene på båtene disse treskiltene en gang har sittet på. En av disse har navnet «Insula Capri», den kjente italienske øy i Middelhavet – et spesielt navn på et norsk skip.

I en passasje mellom annen og tredje etasje, på et område som er viet cruisetrafikken, henger det flere bilder av norske cruiseskip. Blant disse finner vi et bilde av «MS Fram», som har spesialisert på å seile både i Arktis og Antarktis. «MS Fram» ble bygget i Italia mellom 2006 og 2007 av firmaet Fincantieri ved dets verft i byen Monfalcone i nærheten av Trieste, og eies av selskapet Hurtigruten.

I underetasjen utstilles det en stokkebåt fra år 2200 f.Kr., en liten båt laget av en uthult trestamme. Stokkebåter av samme type og fra tilnærmet samme periode er også funnet i Italia, og kan beskues bl.a. i bymuseet i Crema.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

IL MUSEO KON-TIKI

Il Museo Kon-Tiki è dedicato alla vita e all'opera dell'antropologo, navigatore e scrittore norvegese Thor Heyerdahl, nato a Larvik nel 1914 e morto nel 2002 in Italia, a Colla Micheri nel comune di Andora in provincia di Savona, dove aveva a lungo soggiornato negli ultimi anni della sua vita.

Thor Heyerdahl è celebre per aver attraversato nel 1947 il Pacifico, dall'America Latina alla Polinesia, con l'intento di dimostrare che tale navigazione transoceanica sarebbe stata tecnicamente possibile anche in epoca preistorica, a bordo del Kon-tiki, una zattera in legno con la quale coperse 4300 miglia e che ora si trova appunto nel Museo dallo stesso nome.

Dopo un primo tentativo nel 1969, egli riuscì anche ad attraversare l'Atlantico nel 1970 con una imbarcazione di papiro denominata RA, analoga a quelle usate dagli antichi Egizi, con l'intento di dimostrare come le antiche civiltà mediterranee avrebbero ben potuto raggiungere l'America molti secoli prima di Cristoforo Colombo.

Successivamente egli viaggiò dall'Iraq alle Maldive e da lì a Gibuti a bordo del Tigris, anch'essa una barca di giunchi, che diede poi alle fiamme non avendo ottenuto il permesso di superare lo stretto di Aden. Tra i compagni d'avventura di Thor Heyerdahl figura l'italiano Carlo Mauri, nato a Lecco nel 1930 ed improvvisamente scomparso nel 1982 dopo un brillante percorso di alpinista ed esploratore. Mauri fu uno dei tre uomini che viaggiò con Thor nelle tre spedizioni Ra I, Ra II e Tigris, e come tale è ritratto con loro in una scultura in bronzo conservata nel Museo.

Carlo Mauri è anche ricordato dalla bandiera della Repubblica italiana e dalla bandiera della Marina italiana che campeggiano nel Museo assieme a tutte le altre dei Paesi di origine dei compagni d'avventura di Thor.

KON-TIKI-MUSEET

Kon-Tiki-Museet er viet livet og verket til den store eventyreren og antropologen Thor Heyerdahl. Han ble født i Larvik i 1914 og døde i 2002 i byen Colla Micheri i den italienske regionen Liguria, der han og familien bodde de siste årene av hans liv når han ikke var ute på reiser. Thor Heyerdahl er berømt for å ha krysset Stillehavet i 1947 ved hjelp av balsaflåten Kon-Tiki, en strekning på nesten 8000 km fra Latin-Amerika til Polynesia. Flåten befinner seg nå på museet ved samme navn. Med denne seilasen ville Heyerdahl bevise at en slik reise over havet hadde vært mulig å gjennomføre også i forhistorisk tid.

Etter et første mislykket forsøk i 1969, lyktes han også i å krysse Atlanterhavet i 1970, på en sivflåte som var en kopi av papyrusflåtene brukt av de gamle egypterne. Tanken bak dette var å bevise at de antikke sivilisasjonene rundt Middelhavet meget vel hadde kunnet ta seg til Amerika, mange århundrer før Leiv Eiriksson og Columbus. Senere reiste han fra Irak til Maldive og derfra til Djibouti om bord på en annen papyrusflåte ved navn Tigris, oppkalt etter elva der den ble sjøsatt. Tigris ble siden overgitt til flammene fordi Heyerdahl og mannskapet ikke hadde fått tillatelse til å krysse Aden-stredet.

En av Heyerdahls ledsagere på hans mange eventyr var italieneren Carlo Mauri. Han ble født i byen Lecco i Nord-Italia i 1930 og forsvant sporløst i 1982 etter en strålende karriere som fjellklatrer og oppdager. Mauri var en av de tre mennene som reiste sammen med Thor på de tre ekspedisjonene Ra I, Ra II og Tigris, og som sådan er han med i en bronseskulptur som fremstiller deltakerne på ekspedisjonen. Mauri er også representert gjennom det italienske flagget og den italienske marinens flagg som sammen med flaggene til alle Heyerdahls ledsageres hjemland er del av museets faste utstilling.

Foto: Grzegorz Wysocki

SCULTURA NELLA CATTEDRALE: L' "ULTIMA CENA" DI ARRIGO MINERBI

Foto: kirken.no

Foto: 2005 J. P. Fagerback

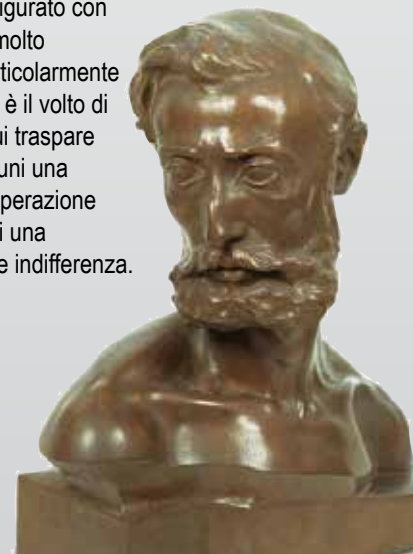
La Cattedrale protestante di Oslo (Karl Johans gate, 11) è la chiesa principale ma anche un monumento importante della città, costruito tra il 1694 e il 1697. Negli anni 1850 fu modificata all'esterno e ristrutturata all'interno sotto la guida dell'architetto tedesco Alexis de Chateauneuf. Cento anni dopo, la Cattedrale fu restaurata in occasione del novecentesimo anniversario della città di Oslo nel 1950 sotto la guida del famoso architetto Arnstein Arneberg. All'interno della cattedrale, nel lato destro del transetto, è custodita la scultura in argento denominata "L'Ultima Cena", opera dello scultore italiano Arrigo Minerbi vissuto a cavallo tra l'Ottocento e il Novecento.

Minerbi nacque a Ferrara nel 1881 in una famiglia ebrea di modeste condizioni economiche, per cui il giovane Arrigo dovette rinunciare a proseguire studi formali. Lavorò comunque come artigiano costruendosi man mano un proprio percorso artistico che culminò nel 1919 con la sua prima esposizione personale alla galleria Pesaro di Milano. Tra le

opere più note vi sono la gigantesca statua in ferro e cemento del Nettuno, a Monterosso al mare; il singolare monumento dedicato a «San Francesco che predica agli uccelli» nel Cimitero Monumentale di Milano e, sempre a Milano, la porta del Duomo, la prima a sinistra, chiamata «Porta dell'Editto di Costantino» (iniziata nel 1937 ma ultimata solo nel 1948). Egli realizzò inoltre il monumento alla Vittoria del Piave in bronzo conservato a Ferrara e il «Don Orione morente» nella cappella del Piccolo Cottolengo. Minerbi è morto a Padova nel 1960.

Arrigo Minerbi creò "L'Ultima Cena" nel 1930 per la Biennale di Venezia. L'opera è realizzata a tutto tondo e fusa in argento: pesa 300 chili, è lunga 2,8 metri e larga 0,8 metri. Essa fu acquistata dall'uomo d'affari Einar Nilssen che la donò alla Galleria Nazionale. Trovò la sua sistemazione definitiva nella Cattedrale di Oslo nel 1950. La scultura richiama il modello del celeberrimo Cenacolo di Leonardo da Vinci sia per la disposizione delle figure che per la scelta del momento (Gesù, circondato dai discepoli,

immerge il pane nell'olio e lo passa al traditore Giuda). Si tratta del momento più solenne e tragico dell'Ultima Cena. Ciascuna delle tredici figure è rappresentata con i suoi tratti specifici ed inconfondibili: ad esempio, Tommaso l'incredulo è raffigurato in un atteggiamento di profondo scetticismo; Pietro, il Principe degli Apostoli, quello dotato di carattere più vivace e focoso, è l'unico che balza in piedi per protestare; Giovanni, l'apostolo prediletto di Cristo, è raffigurato con sembianze molto delicate. Particolarmente interessante è il volto di Giuda, da cui traspare secondo alcuni una profonda disperazione secondo altri una sconvolgente indifferenza.

ET ITALIENSK SKULPTUR I DOMKIRKEN: "DET SISTE MÅLTID" AV ARRIGO MINERBI

Oslo domkirke (Karl Johans gate, 11) er et viktig bygg i hjertet av byen. Den ligger på Stortorvet og ble bygd mellom 1694 og 1697. I 1850-årene ble kirken pusset opp innvendig og ombygget under ledelse av den tyske arkitekt Alexis de Chateauneuf. Hundre år etterpå, i 1950, ble den restaurert i anledning Oslo bys 900-årsjubileum under den kjente arkitekten Arnstein Arnebergs ledelse. Samme år skiftet kirken navn fra Vår Frelsers kirke til dagens Oslo domkirke.

I 1950 kom skulpturen «L'ultima Cena» (Det siste måltid) til Domkirken. Den befinner seg i midtskipets høyre fløy og er laget av den italienske billedhuggeren Arrigo Minerbi. Minerbi ble født i Ferrara i 1881 i en jødisk familie. Familien hadde trange økonomiske kår og Minerbi måtte avstå fra å fortsette sine studier og sin formelle utdanning. Han

arbeidet som håndverker og fant etterhvert sitt kunstneriske uttrykk som i 1919 ble kronet med hans første utstilling på Galleri Pesaro i Milano. Blant hans mest kjente verker er en gigantisk statue i jern og betong av Neptun i Monterosso al mare (Cinque Terre), et særpreget monument kalt «Sankt Francis som snakker med fuglene» på Cimitero Monumentale i Milano og, også i Milano, marmorutgaven av «Don Orione morente» (den døende Don Orione) i kapellet ved Piccolo Cottolengo og bronseutgaven av monumentet «alla Vittoria del Piave» (over Seieren på Piave) i Ferrara. Minerbi har også laget en av dørene til Milanos domkirke, den første på venstre side- kalt «Porta dell'editto di Costantino» (Dør til Keiser Konstantis edikt). Arbeidet med døren startet i 1937 men ble avsluttet først i 1948 ettersom Arrigo Minerbi måtte leve i skjul under krigen pga raselovene mot jødene. Minerbi døde i Padova i 1960.

Arrigo Minerbi skapte «Siste måltid» i forbindelse med Venezia-biennalen i 1930. Kunstverket er utformet tredimensjonalt og støpt i sølv, veier 300 kilo og er 2,8 meter langt og 0,8 meter bredt. «Siste måltid» ble kjøpt av forretningsmannen Einar Nilssen som donerte

det til Nasjonalgalleriet. Det fant sitt endelige hjem i Domkirken i 1950.

Minerbis skulptur fører tankene til Leonardos verdensberømte «Siste måltid» både med tanke på komposisjonen og skildringen av den samme scenen, det øyeblikket når Jesus som sitter ved bordet omgitt av sine disipler, dypner brødet i olje og sender det til Judas, forræderen-. Det er det mest opphøyde og tragiske øyeblikket i det siste måltidet. Hver og en av de tretten skikkelsene er skildret med sine umiskjennelige særtrekk: Tomas, tvileren, er fremstilt med et uttrykk av dyp skeptisisme; Peter, også kalt apostlenes prins, den mest lidenskapelige og temperamentsfulle av alle, er den eneste som forferdet spretter- opp på beina for å protestere mot Jesus ord at en av dem vil forråde ham; Johannes, Jesus mest elskede apostel, er portrettert med svært delikate ansiktstrekk. Judas ansikt er det mest interessante. For noen utstråler det en dyp fortvilelse i dette skjebnøsvangre øyeblikket, for andre en rystende følelsesmessig likegyldighet.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

SCULTURE ITALIANE NEL PARCO "PEER GYNT"

Il parco di sculture Peer Gynt (Peter Møllers vei, 2), situato nel quartiere di Løren, a qualche chilometro dal centro cittadino, è stato creato dal gruppo edilizio Selvaag in onore del maggior scrittore norvegese, Henrik Ibsen, e più in particolare per illustrare i personaggi di una delle sue opere più note, appunto il dramma teatrale Peer Gynt.

Il parco è stato inaugurato nel 2006 nel luogo dove, durante l'occupazione tedesca della Norvegia nel corso della seconda guerra mondiale, era situata una fabbrica di armi. Esso raccoglie una ventina di opere di importanti autori, norvegesi ed internazionali. Tra di essi figurano anche due pregevoli scultori italiani.

Enzo Cucchi ha contribuito al parco di sculture con l'opera "Fanden i nøtten" (Il diavolo nella noce). La scultura si riferisce ad un momento dell'opera Peer Gynt nel quale il protagonista narra di una noce spezzata dalla quale fugge il diavolo in mezzo ad una grande fiammata. È evidente il richiamo al folklore norvegese. Enzo Cucchi nacque nel 1949 in Piemonte e cominciò la sua carriera artistica dedicandosi particolarmente alla poesia. A partire dagli anni Settanta, i suoi lunghi soggiorni a Roma e

la sua amicizia con artisti quali Francesco Clemente e Mimmo Paladino ne sancirono il passaggio all'arte figurativa. Divenne così una delle figure di punta del movimento definito della Transavanguardia, consacrato alla Biennale di Venezia del 1980.

Andrea Bucci è presente con la gradevolissima scultura "Bukkerittet" (La cavalcata sulla renna selvaggia). Si tratta di un altro episodio del Peer Gynt, in cui il protagonista narra della sua folle cavalcata appunto a cavalcioni di un animale selvatico: ancora una volta si tratta di un tema del più tipico folklore norvegese. Andrea Bucci è nato in Toscana, a Viareggio, nel 1966; dopo una formazione presso la facoltà di architettura, si accostò alla scultura in terracotta, la quale si è rivelata per lui un materiale ideale per esprimere la sua visione del mondo sospesa tra il surreale e l'onirico.

Tra le altre opere del parco, merita un'attenzione particolare la statua di Aase (la madre di Peer Gynt), rappresentata pochi istanti dopo la morte, coperta da un velo che si adagia su quasi tutto il suo corpo, lasciando intravedere le forme del corpo sottostante. È un'opera dell'artista polacca Kinga Smaczna-Łagowska nella quale si percepisce chiaramente una rivisitazione contemporanea delle note statue velate del Settecento italiano, come quella di Giuseppe Sammartino nella Cappella Sansevero a Napoli.

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

ITALIENSKE SKULPTURER I PEER GYNT-PARKEN

På Løren, noen få kilometer nord for sentrum, ligger skulpturparken Peer Gynt. Den ble oppført av byggefirmaet Selvaag som en hyllest til Henrik Ibsen, den største norske forfatteren gjennom tidene. Parken ønsker å gi liv til skikkelsene i et av Ibsens mest kjente verker, nettopp dramaet Peer Gynt.

Parken som ble innviet i 2006, ligger i et område hvor det under den annen verdenskrig da Norge var okkupert av Tyskland, lå en våpenfabrikk. Parken rommer et tyvetalls skulpturer av kjente kunstnere, både norske og internasjonale. Blant disse finner vi to anerkjente italienske billedhuggere. Enzo Cucchi har bidratt til skulpturparken med arbeidet "Fanden i nøtten". Skulpturen viser til en scene i Peer Gynt der hovedpersonen forteller en skrøne om en nøtt som var delt i to og der Djevelen rømmer inn i med en stor blussende flamme. Koblingen til norsk folklore er tydelig.

Enzo Cucchi ble født i 1949 i Piemonte og startet sin kunstneriske karriere med litteratur og poesi, men fra syttitallet gikk han over til bildende kunst etter å ha pleiet vennskap med kunstnere som Francesco Clemente og Mimmo Paladino i Roma. Etterhvert, også takket være støtte

fra kunstkritikeren Achille Bonito Oliva, ble han en av hovedpersonene i bevegelsen som kalles Transavanguardia og som fikk sitt navn ved Venezia-biennalen i 1980.

Andrea Bucci er representert med sin flotte skulptur "Bukkerittet". Det handler om en annen episode i Peer Gynt der hovedpersonen forteller om det ville rittet han gjorde på en villrein: nok en gang kjente elementer fra norsk folketradisjon. Andrea Bucci ble født i Viareggio i Toscana i 1966. Etter fullført utdanning som arkitekt gikk han over til billedkunst. I starten lagde han flere skulpturer i terracotta, som viste seg å være et ideelt materiale for å uttrykke hans visjon om en verden frosset mellom det surrealistiske og det drømmende.

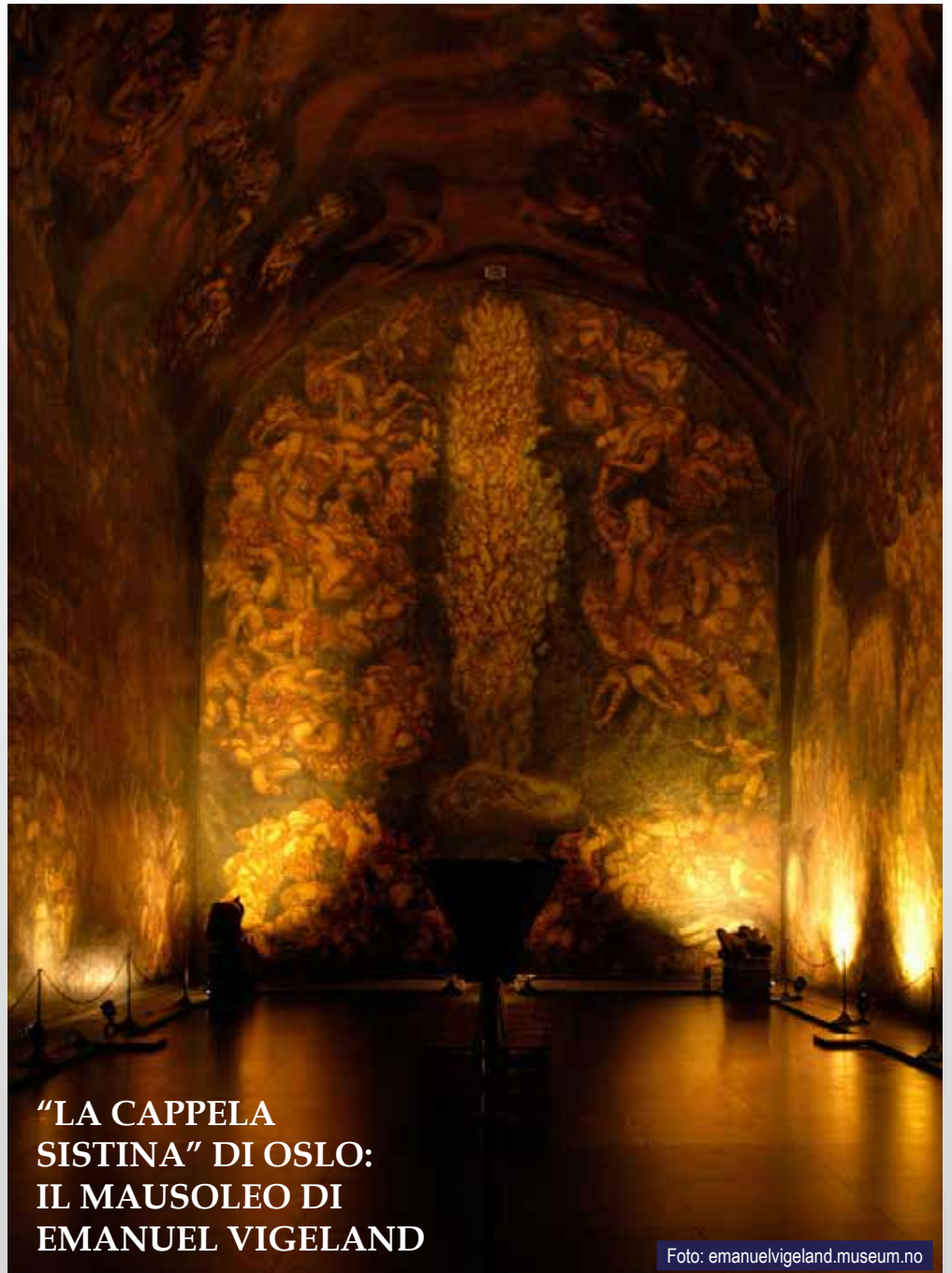
Blant de andre arbeidene i Peer Gynt-parken er det vel verd å stoppe foran statuen av mor Aase. Der ligger hun like etter at døden har inntruffet, med et florlett slør over seg som dekker nesten hele kroppen, men som klart lar kroppens konturer skinne igjennom. Skulpturen er utført av den polske kunstneren Kinga Smaczna-Łagowska. I dette arbeidet kan man lett gjenkjenne en moderne versjon av berømte tilslørte italienske skulpturer fra 1700-tallet, som Giuseppe Sammartinos arbeider i Cappella Sansevero i Napoli.

Foto: Vigelandshus, Terje Rakke

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

**“LA CAPPELLA
SISTINA” DI OSLO:
IL MAUSOLEO DI
EMANUEL VIGELAND**

Foto: emanuelvigeland.museum.no

Il pittore norvegese Emanuel Vigeland, fratello dello scultore Gustav, autore, tra l'altro, del celebre Parco Vigeland, ebbe un profondo rapporto con l'Italia, che visitò due volte, rispettivamente nel 1900 e nel 1905/1906. Studiò in particolare le testimonianze dell'antica arte etrusca e la tecnica dell'affresco, che avrebbe poi utilizzato nelle sue opere in Norvegia e in Svezia.

Così come il fratello Gustav dedicò la seconda parte della propria vita alla creazione del Parco, Emanuel Vigeland consacrò i suoi ultimi anni alla realizzazione di un unico eccezionale monumento che sintetizza la sua concezione dell'arte e della vita.

Si tratta di una singolare cappella (Grimelundsveien, 8), le cui aperture verso l'esterno sono state tutte murate ad eccezione della bassa porta d'entrata, sormontata da una volta a botte che ricorda da vicino una tomba etrusca. Vigeland vi volle essere sepolto: le sue ceneri sono raccolte in un'urna posta sopra l'unica porta, ed egli diede alla propria creazione il nome italiano di 'Tomba Emanuele'. Tutte le pareti sono coperte da suoi affreschi, in un ciclo allegorico molto complesso che egli denominò, ancora una volta in italiano, 'Vita'. Esso è dedicato all'eterno ciclo della nascita e della morte, con centinaia e centinaia di figure maschili e femminili nude, ritratte in diverse

fasi della vita e con una forte sensualità intesa come forza vitale determinante nell'eterno ciclo dell'esistenza. La parete di fondo ricorda come struttura e come equilibrio delle masse pittoriche la Cappella Sistina di Michelangelo. In quest'ultima, il Cristo è il perno della scena, con i santi da una parte e i dannati dall'altra che salgono e scendono. Nell'affresco di Vigeland la concezione è fortemente laica, con un Uomo al centro e piccole figure umane che anch'esse salgono e scendono alla sua destra e alla sua sinistra.

La volutamente scarsissima illuminazione e l'incredibile acustica rendono una visita alla 'Tomba Emanuele' un'esperienza unica.

Un ulteriore riferimento all'Italia e alla civiltà mediterranea consiste in un'iscrizione in latino posta all'entrata della tomba: "Quicquid Deus creavit purum est" ("Tutto ciò che è stato creato da Dio è puro"), con evidente riferimento alla sensualità delle scene dipinte che riportano alla mente lo scalpore suscitato dalle nudità delle figure di Michelangelo che qualche anno dopo la loro realizzazione furono pudicamente "rivestite".

"DET SIXTINSKE KAPELL" I OSLO: EMANUEL VIGELANDS MAUSOLEUM

Kunstneren Emanuel Vigeland, yngre bror av Gustav Vigeland som blant annet stod bak den berømte Vigelandsparken, hadde et nært forhold til Italia som han besøkte to ganger, i 1900 og 1905-06. Emanuel Vigeland interesserte seg spesielt for den gamle etruskiske sivilisasjon og kunst og dennes fresko-teknikk som han senere anvendte i sine arbeider både i Norge og Sverige.

Mens broren Gustav arbeidet hele andre halvdel av sitt liv med å skape det monumentale skulpturanlegget i Vigelandsparken, viet Emanuel sine siste år til å gjennomføre et enesteående monument som sammenfatter hans visjon om kunsten og livet. Det dreier seg om det som vi kjenner som Emanuel Vigelands Mausoleum. Det er et kapell hvor alle åpninger mot verden er murt igjen med unntak av en lav inngangsdør med et tønnehvelvet tak, en dør som sterkt minner om nettopp inngangen til en etruskisk grav. Det er i denne bygningen Emanuel Vigeland ønsket å gravlegges, og urnen med hans aske er plassert over den lave døren. Emanuel ga selv monumentet det italienske navnet "Tomba Emanuele" (Emanuel's grav). Alle veggene og taket inne i kapellet er malt med fresker som fremstiller en kompleks allegorisk syklus som Emanuel Vigeland kalte, igjen på italiensk, "Vita" (Liv). Freskene beskriver den evige livssyklusen fra fødsel til død med hundrevis

av nakne kvinner og menn, fremstilt i ulike faser i livet, som utstråler en intens sensualitet, den bestemmende kraften bak denne evige livssyklusen. Mausoleets endevegg fører utvilsomt tankene til Michelangelos "Sixtinske kapell" både i sin oppbygning og figurenes plassering i forhold til hverandre. Hos Michelangelo troner Kristus i alterveggen som midtpunkt i scenen med helgener på den ene siden som går opp til himmelen og de fortapte på den andre som går ned til helvete. I Vigelands freske er det en sterkt verdslig vinkling med et Menneske i midten omgitt av små menneskefigurer som også går opp og ned på hans høyre og venstre side. Den bevisste dunkle belysningen og en forbløffende akustikk gjør et besøk i "Tomba Emanuele" til en unik opplevelse.

En annen henvisning til Italia og middelhavssivilisasjonen finnes i en inskripsjon på latin over inngangsdøren til gravmonumentet: "Quicquid Deus creavit purum est": «Alt som er skapt av Gud er rent». Her har vi en tydelig referanse til den erotiske karakteren i de malte scenene, noe som igjen minner oss om bestyrrelsen Michelangelos nakne mennesker i sin tid skapte og som førte til at de senere ble delvis "påkledt".

Foto: Ennio Brillì

POESIA ITALIANA AD OSLO: LUIGI DI RUSCIO

Luigi di Ruscio nacque a Fermo, nelle Marche, nel 1930. Fin dagli anni della gioventù si trasferì ad Oslo, dove visse in prima persona l'epopea dei lavoratori nelle fabbriche, allora situate lungo il fiume Akerselva, e vi morì nel 2011.

Luigi di Ruscio non poté mai terminare un percorso di studi regolare, tuttavia costituisce una elevata voce del panorama europeo del 1900, con forti richiami a temi sociali e alla sua personale esperienza di lavoratore, filtrati da una sensibilità inconfondibile che gli valse il plauso di Quasimodo e di Montale. Tra le sue opere principali figura "La neve nera di Oslo".

Come poeta, la memoria di Luigi di Ruscio non può essere legata ad oggetti specifici o ad un unico luogo. Invitiamo però a percorrere proprio le rive di quel fiume cittadino, l'Akerselva, da lui cantato quando era una zona industriale e non la ridente passeggiata, ricca di locali e di scorci suggestivi, che oggi è diventato. Luigi Di Ruscio è seppellito a Oslo nel cimitero Nordre Gravlund (Kierschows gate, 10, numero della tomba 22.026.36.009).

ITALIENSK POESI I OSLO: LUIGI DI RUSCIO

Luigi di Ruscio ble født i 1930 i byen Fermo i Marche-regionen. I sin ungdom flyttet han til Oslo der han fikk førstehånds kjennskap til arbeidernes liv og drømmer i fabrikkene som den gang fantes

langs Akerselva. Han jobbet på Christiania Spikerverk i førti år helt til han gikk av med pensjon.

Luigi di Ruscio fikk aldri anledning til å fullføre en vanlig utdanning, likevel er han blitt en sterk stemme i det litterære landskapet i etterkrigstidens Italia. Han var opptatt av sosiale temaer og tok utgangspunkt i sin livserfaring, men kan ikke reduseres til en "arbeiderlyriker". Det han alltid skriver om er sitt land, i fysisk og metafysisk forstand, et land som han hadde mistet kontakten med, men som han gjenerobrer gjennom språket. For Di Ruscio blir språket et middel for bevisstgjøring og opprør, og det er nettopp hans språk, intenst og ofte febrilsk, som først av alt er blitt hans varemerke. Di Ruscio ble anerkjent som en betydelig lyriker og forfatter allerede i 1950-årene av noen av de største italienske kulturpersonligheter på den tid, som dikterne Salvatore

Quasimodo og Eugenio Montale. Diktsamlingen "La neve nera di Oslo" (Oslos svarte snø) er regnet som et av Di Ruscios hovedverker.

Luigi di Ruscios poesi kan ikke knyttes til spesifikke gjenstander eller et bestemt, enkelt sted. Vi vil likevel anbefale leseren til å gå en tur langs Akerselva som Di Ruscio dikter om da den fortsatt var et industriområde og ikke dagens flotte rekreasjonsområde med utesteder og bortgjemte idyller. Luigi Di Ruscio døde i 2011 og er gravlagt ved Nordre Gravlund (Kierschows gate 10, gravnummer 22.026.36.009).

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

Foto: Ambasciata d'Italia a Oslo

LA COLLINA DI EKEBERG E IL DIRIGIBILE NORGE

Il nome del dirigibile Norge è indissolubilmente legato alla prima trasvolata sul polo nord in quella che fu chiamata la spedizione polare Amundsen-Ellsworth-Nobile. Ma il Norge è stato anche il primo aeromobile ad effettuare la trasvolata dall'Europa agli Stati Uniti passando sopra l'Artide. Quale tappa della trasvolata, il 14 aprile 1926 il dirigibile arrivava ad Oslo. Lo pilotava il suo progettista e costruttore, l'ingegnere italiano Umberto Nobile. Partito dall'aeroporto di Ciampino, il dirigibile raggiunse la capitale norvegese per proseguire da lì il suo volo verso il Polo Nord recando a bordo, oltre a Nobile, anche l'eroe polare norvegese Roald Amundsen e il finanziatore ed esploratore statunitense Lincoln Ellsworth. Qualche settimana dopo, il 12 maggio 1926, il dirigibile raggiunse il Polo e vi calò le tre bandiere italiana, norvegese e statunitense.

Sulla collina di Ekeberg (Ekebergveien 101), nell'immediata periferia sud-orientale di Oslo, venne eretta una stele commemorativa del

passaggio del dirigibile: una semplice targa, alcuni massi, una corona di alberi attorno ai resti del pilone di ormeggio a cui il dirigibile attraccò quel giorno e che venne poi distrutto durante la seconda guerra mondiale. Il novantesimo anniversario dell'arrivo del Norge a Oslo è stato ricordato il 14 aprile 2016 in un evento commemorativo organizzato dall'Ambasciata d'Italia e dall'Associazione di storia locale di Bekkelagshøgda. L'evento ha visto una folta partecipazione di italiani e norvegesi, tra cui la signora Else Jakobsen, all'epoca bambina, che aveva ancora vivo il ricordo dell'arrivo dell'aeromobile ad Oslo.

EKEBERGÅSEN OG LUFTSKIPET NORGE

Luftskipet «Norge» er uløselig knyttet til den første flyvning over nordpolen i den som ble kjent som Amundsen-Ellsworth-Nobile ekspedisjonen, men «Norge» var også det første luftfartøy som klarte å gjennomføre en flyvning mellom Europa og Amerika over Arktis. Luftskipet ankom Oslo den 14. april 1926. Det var den italienske ingeniøren Umberto Nobile, luftskipets deisgner og byggherre, som

selv styrte det. Luftskipet reiste fra Ciampino flyplass ved Roma og mellomlandet i Oslo før det fortsatte sin ferd mot Nordpolen. I tillegg til Nobile var også den norske polarhelten Roald Amundsen og den amerikanske oppdageren Lincoln Ellsworth ombord. Sistnevnte var også med på å finansiere ekspedisjonen. Få uker senere, den 12. mai 1926, nådde luftskipet polpunktet og slapp ned de tre deltagernes nasjonallflagg; det italienske, det norske og det amerikanske flagget.

På Ekebergsletta er det reist et minnesmerke over luftskipflyvningen. En enkel plakett, noen steinblokker, en krone av trær rundt den gjenværende delen av ankermasten der luftskipet fortøyde den historiske dagen. Den ble ødelagt under annen verdenskrig. Ekspedisjonens 90-årsjubileum ble markert den 14. april 2016 av Italias Ambassade i Norge, Bekkelagshøgda lokalhistoriske forening og et stort oppmøte av italienere og nordmenn. Blant dem var fru Else Jakobsen, den gang en liten jente, som enda hadde et levende minne av luftskipets ankomst i Oslo.

Foto: Roberta Luciani

Foto: Roberta Luciani

IVO PANNAGGI, PITTORE ED ARCHITETTO

Il pittore ed architetto Ivo Pannaggi nacque a Macerata nel 1901. All'inizio del suo percorso artistico si avvicina al futurismo: sotto la guida di Filippo Tommaso Marinetti scrive il "Manifesto dell'arte meccanica futurista". Partecipa alla XV Biennale di Venezia nel 1926. Alla fine degli anni Venti è in Germania, al Bauhaus. Effettua il suo primo viaggio in Norvegia a metà degli anni Trenta e si trasferisce all'inizio degli anni Quaranta restando fino all'inizio degli anni Settanta. Qui realizza diverse opere architettoniche ispirate ad un avanzato funzionalismo.

Tra gli edifici di Pannaggi ad Oslo vi sono due belle ville situate ad Ulvøya (Måkeveien 9 e 11), che spiccano, nella quiete di quest'isola situata a pochi chilometri dal centro di Oslo ed affacciata sul suo fiordo, per la sobrietà e l'eleganza delle facciate curvilinee. Degno di nota è anche l'atelier che Pannaggi realizzò nel 1959 per l'amico Ludvig Eikaas, affermato artista norvegese, a fianco della casa di quest'ultimo in Gamle Madserud allé. Pannaggi vi combina un uso sapiente di pochi materiali (cemento, legno e vetro) e il ricorso a linee inclinate che rinviano anche ai contenuti costruttivistici delle sue opere pittoriche degli anni Venti.

Foto: Roberta Luciani

IVO PANNAGGI, MALER OG ARKITEKT

Den italienske maleren og arkitekten Ivo Pannaggi ble født i Macerata, en by noen mil inn fra Adriaterhavskysten midt i Marche-regionen, i 1901. I begynnelsen av sin kunstneriske karriere slutter han seg til bevegelsen "Futurisme", ledet av dikteren og forfatteren Filippo Tommaso Marinetti, og skriver "Manifesto dell'arte meccanica futurista" (Manifest for den mekaniske futuristiske kunst) i 1922. I 1926 deltar Pannaggi på den 15. Venezia-biennalen, og på slutten av tyvetallet er han i Tyskland og kretser rundt Gropius og Bauhaus-skolen. Han foretar sin første reise til Norge på midten av trettitallet, flytter dit på begynnelsen av førtitallet og forblir der i tretti år inntil begynnelsen av syttitallet. I Norge arbeider han først for arkitekt Frode Rinnan og så med eget arkitektkontor. Også hans arbeid i Norge er inspirert av en avansert funksjonalisme.

Blant bygningene i Oslo som er signert Pannaggi er det spesielt verd å nevne villaene på Ulvøya (Måkeveien 9 e 11). I sin enkelhet og med sine elegante kurver som eneste dekorative element troner villaen på denne naturskjønne og landlige øya som skuer utover Oslofjorden der den ligger bare få kilometer unna sentrum. Pannaggis verk er også atelieret som han designet i 1959 for sin gode venn Ludvig Eikaas, og som er oppført ved siden av Eikaas hjem i Gamle Madserud allé. Også i disse verkene gjør Pannaggi en bevisst bruk av få materialer -betong, tre og glass- og av skrånende linjer, noe som utvilsomt sender tankene til de konstruktivistiske elementene i hans malerier fra tyvetallet.

Foto: Bjørn V. Sandness

IL PONTE DI LEONARDO AD ÅS

A circa 30 km a sud di Oslo si trova la cittadina di Ås dove si può ammirare, ed attraversare, un ponte pedonale, battezzato “ponte Leonardo da Vinci” poiché il progetto originale risale proprio al grande pittore, scultore, architetto, letterato e scienziato italiano del Rinascimento. E' molto probabile che il sultano di Costantinopoli avesse chiesto a Leonardo da Vinci di costruire un ponte per collegare le due rive del Bosforo. Un disegno del ponte, attribuito a Leonardo da Vinci, è stato effettivamente ritrovato alcuni decenni fa e risale al 1502.

L'artista norvegese Vebjørn Sand, in collaborazione con l'ente pubblico norvegese per la gestione delle strade, è stato il promotore della costruzione, ad Ås, di un ponte pedonale in legno che riproduce in scala più piccola il progetto originale di Leonardo. Il ponte, inaugurato dalla Regina Sonja nel novembre 2001, attraversa oggi l'autostrada E18 presso l'incrocio Nygårdskrysset ed ha una lunghezza totale di 109 metri.

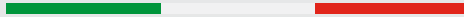
LEONARDO DA VINCI-BROEN PÅ ÅS

30 km sør for Oslo i Ås kommune finner vi en gangbro som ble åpnet i 2001 og går under navnet «Leonardo Da Vinci-broen» ettersom broens originaltegninger stammer fra den store italienske renessansemannen som virket som maler, skulptør, arkitekt, forfatter og vitenskapsmann. Det er svært sannsynlig at det var sultanen av Konstantinopel som ba Leonardo Da Vinci om å konstruere en bro som skulle forbinde de to sidene av Bosporusstredet. For noen tiår siden ble det funnet tegninger fra 1502 som tilskrives Leonardo Da Vinci, og tegningene viser en modell i liten skala av nettopp en bro som skulle være 240 meter lang og var ment som forbindelse over Det gyldne horn.

Den norske kunstneren Vebjørn Sand var initiativtaker til prosjektet og i samarbeid med Veivesenet ble gangbroen bygget i mindre målestokk enn Leonardos originalversjon. Broen strekker seg over Europavei E18 i Nygårdskrysset og er 109 meter lang. Den ble innviet av Dronning Sonja i november 2001.

© A cura dell'Ambasciata d'Italia ad Oslo www.amboslo.esteri.it
Ideaione e prima realizzazione: Giorgio Novello
Aggiornamenti e modifiche: Marcella Mariani Bjørnflaten
Design grafico: Hemen Fatahi
Stampa: Oslo Digitaltrykk AS

© *Italias Ambassade i Oslo* www.amboslo.esteri.it
Idé og første utførelse: Giorgio Novello
Oppdatering og bearbeidelse: Marcella Mariani Bjørnflaten
Grafisk design: Hemen Fatahi
Trykk: Oslo Digitaltrykk AS

**Ambasciata d'Italia
Oslo**

Ambasciata d'Italia
Oslo